БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ДЕКАБРЬ 25 ЧЕТӨЕРГ № 254 (4224)

Өртээ 20 коп.

Белорус Совет Социалистиг Республиканы Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Чарлыы

Дайын үезинде үрегдеттирген улус ажыл-агыйын чедишкинниг катап тургусканы болгаш үлетпүрүү, тудугну, көдээ ажыл-агыйны болгаш культураны улам ыңай хөгжүдеринге белорус улустуң улуг чедишкиннери дээш Белорус Совет Социалистиг Республиканы **Ленин ордени-биле шаңнаар.**

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы **К. ВОРОШИЛОВ.**
ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Секретары **М. ГЕОРГАДЗЕ.**

Москва, Кремль. 1958 чылдың декабрь 22.

КУКУРУЗА ТАРЫЛГАЗЫНЧЕ АМДЫГААШТАН САГЫШ САЛЫР

Келир чеди чылдың баштайгы чылы—1959 чылда мал ажылының продуктулуун бедидер талазы-биле салдыңган сорулгаларны чедип алырынга быжыг чем-суур шинтпирлиг ужур-дузалыг. Малга быжыг чем-суурну тургузарынга улуг роль кукурузага онаажыр.

«Чурттуң аңгы-аңгы районнарынга улуг шөлдерге кукурузаны өстүргеннинің дүржулгазы гектардан хочактар-биле кады 500 центнердеп эвес ногаан массаны ап болуунуң аргазын бүзүрелдиг бадыткан турар» деп, СЭКП-ниң XXI съездининге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң телистеринде айтып турар.

Бир эвес агротехниктиг негелдерни сагыыр болза, бистиң областың байдалынга кукурузаның ногаан массазының бедик дүжүдүн ап болурунуң барымдазын бо чылын чамдык ажыл-агыйларның практиказы көргүскен. Чаан-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозу кукурузаның 150 гектар шөлүнге га бүрүзүнден 350 центнер, а Чаа-Хөл районнуң «Бурунгаар» колхозунга комсомолчуларның звеносунга быжыглаан участоктуң га бүрүзүнден 400 ажыг центнер ногаан массаны алган. Таңды районнуң «Тиилелге», Өвүр районнуң «Торгалыг» болгаш өске-даа чамдык колхозтарга кукурузаның ногаан массазының ол ышкаш бедик дүжүттери алдыңган.

Ынчалза-даа 1958 чылда областың колхозтарының болгаш совхозтарының хөй нуруузунга кукурузаның дүжүдү эң чавыс болган. Каа-Хем районнуң колхозтары ниитизи-биле кукурузаның бир гектарынлаа 58,7 центнер, Сут-Хөл районнуң—60 центнер, Бай-Тайга районнуң—62 центнер, Бии-Хем районнуң колхозтары — үүле 19 центнер ногаан массаны алганнар. «Өөк» болгаш «УТКА 25 чылы» совхозтар кукурузадан мырыңай оон-даа дора дүжүттү алганнар.

Областа кукурузадан мыңдыг эң чавыс дүжүттү ап турарының чылдаганы үдел дизе, кукурузаның мал чеминге бедик шынарлыын чамдык черлерде ам-даа чедир үнелевейн турарында. Чамдык ажыл-агыйдарның удуртукчулары болгаш агрономнары кукуруза тарыыр черлерни эки шиливес, хөрүүнү агротехниктиг негеле ёзугаар сайыратпайн, үүле га барымдаалап тарып каан, оон соонда боду-ла билзин дээн ышкаш чайгы ажаалгаже сагыш салбайн баарының уламындан олар чамдык участоктардан барык дүжүт албайн турарлар.

Чоокта чаа СЭКП обкомунуң бюрозунга болгаш облүүскомга 1959 чылда кукурузаның дүжүдүн бедидер хемчеглер дугайында айтырыгны чугаалашкан, келир чылын областың бүгү колхозтарынга болгаш совхозтарынга кукурузаның бир гектарында 300 центнерден эвээш эвес ногаан массаны өстүрүп алырын хандырар деп айыткан. Бо сорулганы чедип алырда хамыктың мурнунда кукуруза тарылгазынга амдыгааштан хынамчалыг белеткенир херек. Шаг-үе ам-даа эрте, ол дугайында дүвүрээн херээ чок дээр болза улуг частырыг болур.

Колхоз, совхоз бүрүзүнге 1959 чылда кукурузаның бедик дүжүдүн өстүрүп алыр талазы-биле ап чорудар хемчеглериң планын чоокку хүннерде ажылдап кылыр болгаш боттандырын өгелээр ужурлуг. Ажыл-агый бүрүзүнге 1959 чылда кукуруза өстүрер звеноларны организаеталаш, оларга кукуруза тарылгалыга тааржыр эки черлерни быжыглап бээр херек. Ол черлерге түс черниң удобреніелерин төгерин амдыгааштан өгелезе чогуур. Колхоз, совхоз бүрүзүнге көдээ ажыл-агыйның түскай эртемниглериниң болгаш дүржулгалыг колхозчу-практиктериниң иштинден кукуруза өстүрер талазы-биле организаторларны тускайлап тургузары эргежок чугула.

1959 чылда малга шыктыг чемнерни белеткээриниң күштүг культуразы болур кукурузадан бедик дүжүттү алырын хандырар дээш часкы тарылгага чедир колхозтарга болгаш совхозтарга кукуруза өстүрер талазы-биле агротехниканы өөренирин организаттаар. Ацаа хөрүүнү белеткээринден, тарылганы чорударындан эгелээш дүжүттү ажлап алырынга чедир кукуруза өстүрериниң эргежок чугула агротехниктиг хемчеглерин өөренип эртер ужурлуг. Оон аңгыда ажыл-агый бүрүзүнге эң дүржулгалыг механизаторларны кукуруза өстүрер талазы-биле ажылга тускайлап онаар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын өөренир, оларны дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарылганы чорударынга база кукуруза тарылгаларын сайыradып ажылдаарынга канчаар ажыглаар дугайында ол механизаторлар-биле практиктиг кичээлдерни эртирери эргежок чугула.

1959 чылда кукуруза өстүрер айтырыг дугайында колхозтар даргаларының, агрономнарның семинар-хуралдарын районнарга январь 15-тиң бетинде чорударын СЭКП обкомунуң болгаш облүүскомнуң доктаалында айтып турар. Моон ал көөрге, кукурузаның бедик дүжүдүн өстүрүп алыр талазы-биле бистиң областа күүсеттинмейн келген сорулганы келир чылда ыяавыла чедип алыр дээш амдыгааштан организастыг хөй хемчеглерни чорудары районнарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарынга онаажып турар-дыр.

Мал ажылынга быжыг чем-суурну тургузарынга күштүг культура болур кукурузаның улуг ужурдузазы билдингир. Чаа эрткен СЭКП ТК-ниң декабрь Пленумунга илеткелинге бо дугайын эш Н. С. Хрущев мынча деп чугаалаан: **«Мен бодаарымга, ам кукуруза дээш хөйле агитастап турганының херээ чок апарган. Кукуруза боду-ла бодунуң дугайын багай эвес агитастаан».**

Ам районнарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының, колхозтарның, совхозтарның удуртукчулары кукуруза дугайында түүнел чок хөй чугааның орнунга 1959 чылда гектар бүрүзүнден 300 центнерден эвээш эвес ногаан массаны өстүрүп алырын хандырар практиктиг хемчеглерже кирер херек.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң ийиги сессиязы

Эвилелдиң Совединде

Декабрь 22-де хүндүскүүн 3 шакта Кремльдиң Улуг ордузунга Эвилелдиң Соведининиң ийиги хуралы эгелээн. Эвилеллиң Соведининиң Даргазы **П. П. Лобанов** даргалаан.

ССР Эвилелиниң 1959 чылда Күрүне бюджединиң болгаш 1957 чылдың бюджединиң күүселдезениң дугайында палатаның Бюджет комиссиязының эдеринчи илеткелин ыылыры-биле Эвилелдиң Соведининиң Бюджет комиссиязының Даргазы депутат **И. С. Сенинге** сөс берген. Улус ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер болгаш ажылчы чоннарның материалдыг чаагай чоруун бедидер талазы-биле келир чеди чылда айыткан улуг сорулгалар Совет Эвилелиниң 1959 чыллагы Күрүне бюджединиң төлевилелинде көргүстүнген деп ол чугаалаан.

ССРЭ-ниң 1959 чылда күрүне бюджеди шын, улус ажыл-агый планы-биле дүүштүр тургустунган деп Бюджет комиссиязы саналаш, Бюджет Комиссиязының немелде, эдиглери-биле кады бадылаар деп саналын кирген. Бюджеттиң орулгалыг кезээнге 696 миллион рубльди немээрин саналдаан.

Депутат И. С. Сенин ССРЭ-ниң 1957 чыллагы Күрүне бюджединиң күүселдезениң дугайында отчётту бадылаар деп санылын база кирген.

Депутат **Н. Т. Кальченко** (Украин ССР) бир дугаарында санал берген. СЭКП-ниң XXI съездининге белеткел-биле холбаштыр улустуң улуг көдүрлүүшкүнүнүң дугайын ол чугаалааш, Украин ССР-ниң экономиказының хөгжүлдезининң бедик деннелининң дугайын дыңнаткан. Ам безин Украина чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр шойну, демир рудазын, хөмүр дашты, саржагны болгаш чигирни Американың Каттышкан Штаттарындан хөйну булуруп, чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр сүт бүдүрер талазы-биле АКШ-биле барык-ла чаңгыс деннелде турып турар.

Депутат **Х. А. Арыстанбеков** Казахстанның колхозтары болгаш совхозтары бо чылын 950 миллион ажыг пуд тараанны күрүнеге садып дужааган—ол болза күр черлерни шингээдип алырының мурнунда эн-не эки дүжүттүг чылларда дужааган тараадан барык 9 катап хөй боон турар деп чугаалааш, келир чеди чылда республиканың ниити продукциязының хемчеелиниң 2,7 катап улгадырын айыткан. Эш Арыстанбеков киирип келген бюджетти Бюджет комиссиязының эдиглери-биле бадылаар деп санал кирген.

Депутат **И. Д. Мустафаев** (Азербайджан ССР) Совет Социалистиг Республика бүрүзүнүң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң улам ыңай хөгжүлдезин ашкаландырарын бюджет бүрүн хандырып турар деп чугаалааш, ону бадылаар деп санал кирген.

Күрүнелериниң ниитилел болгаш күрүне тургузуундан хамаарылга чокка кожа-хелбээ тайбың турарынче угланган Совет чалактың чаңгыс эвес удаа кылган саналдарын бүгү делегей эки билир деп, эш Мустафаев чугаалаан.

Бистиң республикавыс Иран болгаш Турция-биле кожа турып турар, ол ийи күрүнениң чагырыкчылары боттарының девискээрлеринге америк шериг базалары тургузарын чөпшээрепкеннер.

Колониэторларның кажар чыржаалаашкыннарынан индий кысты камгалаар дээш, «Бир эвес ол сенче холун сунза, ону туткан холуңнуң салаалары бүдүн бар-дыр бе, кандыг-дыр, ону оон соонда ыяавыла ылавылап көр» деп уругга чагып турган индий мерген угаанныг кижиниң сөстерин империалистиг чурттар-биле янзы-бүрү шериг керээлерин чарып турар бистиң кожаларывыска сагындырар апаардыр.

Оон соонда чүве чугаалаан депутат **Н. И. Смирнов** (Ленинград хоорай) үлетпүрүү болгаш тудугну өргелеп башкарарын эде тургусканы ажылга дем-каттыштырар арганы берген деп чугаалааш, бүдүрүлге черлериниң сан-хөө талазы-биле ажыл-чорудулгалын контрольдаарда чер-рер Советтериниң ролун күштелдирерин айыткан. Төлевилел институттарын төлевилеп турар черлериниче чоокшулаткан, оларны ажыл-агый саначылгазынче киирзе чогуур.

Депутат **А. А. Алимов** (Узбек ССР) бодунуң саналын сөөлгү чыл-биле болгаш оон Коммунистиг партиязының дөртен чыл оюбиле капсырлажын турар деп, ол демдеглээн.

Эш Ахимович республиканың көдээ ажыл-агыйының чедишкиннерин чугаалааш, республиканың колхозтары болгаш совхозтары мал продукциязын 1953 чыл-биле деннөрге ийи ажыг катап хөйну дужаан, садын турар апаргаи, көдээ ажыл-агый артельдериниң акша орулгалары дөрт катап өскенин демдеглээн. Келир чеди чылда Белоруссияның улус ажыл-агыйынга 32 миллиард рубльди салыр, ол болза республиканың турун келгениниң бүгү чылдарында салын келген акшага барык деннежин турар.

Бюджетти Бюджет Комиссиязының эдиглери-биле кады бадылаарын ол саналдаан.

Депутат **Х. Ибрагимов** (Таджик ССР) санал берген.

Республиканың 1959 чылга Күрүне бюджедин орулга-даа, чарылга-даа талазы-биле 2509 миллион рубль кылдыр төлевилен турар. Ол бюджет болза ленинчи национал политиканы чайгылыш чок чорудун турарының тодаргай хереченгизи, дарда Узбекистанда болгулаан кайгамчык улуг экономиктиг болгаш социал-культура чаартылгаларынга турасказаткан. Келир чеди чылда Узбек ССР бойдус газы тыварының болгаш химиия-үлетпүрүүнүң эң улуг төпторинин биреэзи апаар.

Саналының төнчүзүнде 1959 чылда Күрүне бюджединиң төлевилелин Бюджет комиссиязының эдиглери-биле кады бадылаар деп санал киирген.

Эвилелдиң Соведининиң кежээки хуралынга депутаттар **П. В. Косанов** (Грузин ССР), **М. Ю. Шумаускас** (Литов ССР) болгаш **А. Нахаров** (Таджик ССР) база санал бергилээн.

Национал̇дар Совединде

Национал̇дар Соведининиң кежээки хуралы палата Даргазының оралаҥчызы **П. Г. Тычинаның** даргалаары-биле Кремль театрының залынга болуп эрткей. Эдеринчи илеткелди палатаның Бюджет комиссиязының даргазы **М. А. Яснов** кылган.

1959 чылдың бюджедин, оон орулгалыг кезинин 696 миллион рубль немей көвүдеткеш, бадылаар деп Бюджет комиссиязының мурнундан санал киирген. Киирип келген дилеглерни барымдаалааш, Бюджет комиссиязы чуртталга бажыңнарының капитал септелгезинге акшаландырыышкынны 230 миллион рубльге, социал-культура албан черлериниң тудугларын септөөринге, олларга эт-хересел болгаш дерилде садын алырынга акшаландырыышкынны 200 миллион рубльге көвүдеп деп саналын кирген. М. А. Яснов 1957 чылда Күрүне бюджединиң күүселдезинин дугайында отчётту бадылаар деп саналды база кирген.

Депутат **Н. Е. Авхимовичиге** (Белорус ССР) сөс берген. СЭКП-ниң XXI съездининге белеткел Белоруссияда база бир кайгамчык болуушкун-биле — республиканың дөртен чыл ооң-биле болгаш ооң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чалактың таджик улустуң чечектелишкининиң дугайында улуг сагыш човаашкынының чаа илергейлээшкини болур деп, ол чугаалаан.

Эш Ибрагимов ооң соонда Ленинабад областын ажыл-агыйының хөгжүдезинге доктаалаан.

Депутат **Д. А. Караев** (Туркмен ССР) эвилелдешкен республиканың эргелерин калбартыр талазы-биле соолгу үеде ап чорутқан хемчеглер болгаш бүдүрүлгени база тудугну эргелеп башкарарын эде организастааны эвилелдешкен республиканың бюджеттерин көвүдерингe дөгүм болган деп медеглээн.

Коммунал-чурттаганың албан фелериниң четкизин калбартыры-биле болгаш хоорайларны чаагайжыдары-биле холбаштыр республикага коммунал тудуушкунга капитал салыышкынының хемчелин улгаттырарын дилээн.

Депутат **А. Ф. Диордица** (Молдав ССР) бодунуң чугаалының хөй безинин сад болгаш виноград ажыл-агыйын хөгжүдерининң перспективаларынга турасказаткан. Чеди чыл дургузунда республикага 350 муң ажыг гектар садтарны, виноград сыптарын болгаш өске-даа хөй чылдыг кат-чиместиг ыыштарны олурттур, оларның ниити шөлү 1965 чылда 700 муң гектардан эвээш эвес болур.

Эш Диордица өлүүн каш улус ажыл-агыйының чөвүлелери, ыыңгыы Белоруссияның, Белгородтуң, Брянскиниң болгаш Кировскиниң улус ажыл-агыйлары, Молдав ССР-ниң чаңгыларын чогуур өйүнде күүсетпейн турар деп шүгүмчүлээн.

Национал̇дар Соведининиң кежээки хуралынга депутаттар **И. Т. Тамиев** (Казах ССР), **Г. П. Бутенко** (Украин ССР), **М. З. Мирза-Ахметов** (Узбек ССР), **Ю. И. Пилецкис** (Литов ССР) олар база санал бергилээн.

СЭКП ТК-ның Пленумунуң материалдарын совет кижилер таныжып турар

* * *

Улуг көдүрлүүшкүн-биле танышкан

Улуг-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» көдээ ажыл-агый артелиниң төп сүт-бараан фермазынга эрткен воскресеньеде колхоз суурундан өлүүн хөй кижилер шеф организастаан. Ферманың коллективи-биле кады шефчилер ол хүн амыр-дыш чок соруктуг ажылдаанының түүнелинде 19 тонна сиген фермага сөөртүп чедиргиннген болгаш силос оңгарының аксын ажыткан.

Ажыл доозулган соонда шефчилер болгаш ферманың ажылдакчылары чаңгыс черге чыглып келгеннер. Колхозта партия организациязының секретары эш Сарыг-оол чыылганнарга СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң дугайын таныштыра берген. «Сөөлгү беш чылдарның дургузунда көдээ ажыл-агыйның хөгжүдезининиң түүнелдери болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин улам ыңай көвүдериниң сорулгалары» деп, эш Хрущевтуң пленумга кылган илеткелинде кол көргүзүглерни болгаш бо айтырыг талазы-биле пленумнуң хүлээн алган доктаалын радио-биле дыңнаанын эш Сарыг-оол чугаалаан.

— Сөөлгү беш чылдарда бистиң чуртувустуң көдээ ажыл-агыйының хөгжүлдезининиң түүнелдерин дыңнаарга кончуг өөрүүтүг-лүр. Ам оон-даа артык перспективтиг сорулгаларны пленум шинтпирлээн-дир—деп, ферманың учетчиги эш Чүлүм саналынга улуг көдүрлүүшкүнүг чугаалаан.

Ол ышкаш өске-даа санал берген өштер эш Хрущевтуң илеткелин болгаш пленумнуң доктаалын хамы өөренирин, боттарының колхозунга көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин улам ыңай көвүдеп дээш бүгү күжениишкиннерин салырын хүлээнин турганнар.

Колхозчу көдээ кайгамчыктыг хүннерде чурттап турар

АСТРАХАНЬ. (СЭТА). Колхозчу көдээ улуг чаагай хүннерни чурттаан эрттин турар. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалдарын парлаан солуннар Аксарай ховуларының кара черлериниң малчыннарынга, чылыг-парник ажылагыйын часка белеткээрин өгелээн ногаа ажылдакчыларынга четкилээн. Эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин тараажылар болгунуң Төрээн чуртту дээш чоргаарал-биле номчуп турарлар.

Областың улуг колхозтарының биреэзи, өлген Беш коммунарлар аттыг колхоз Волганың салаалаңган аксында тургустунган. Беш чыл ындыг-ла улуг хуусаа эвес, ындыг болза-даа чуруттуң көдээ ажыл-агыйы ырак бурунгаар баскан деп ол көдээ ажыл-агый артелиниң улуг агроному А. П. Башмачникова чугаалаан. Колхоз тургузуун улам ыңай быжыглаар дугайында партияның сагыш салыышкыны колхоз бүрүзүнге ёзулуг саңдарлыг болган. Бистиң артеливис маңаа чижек болур. Акша орулгалары 1953 чылга улур ийи катап көвүдээн болгаш бо чылын тос ажыг миллион рубль болуп турар. Беш чыл бурунгаар гектардан ногаларның дүжүттерин ортумаа-биле 50 центнерни ажаап алган болзувусса, бо чылын—238 центнер болган. Колхозта мал ажылы база бедик сайзыраан.

Колхозтар даргалары өөренип турар

Кызылдың көдээ ажыл-агый техникумунда 15 хонуктуг семинарда өөренип турар чамдык колхозтар даргалары СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалларын ханызы-биле өөренип турарлар.

Пленумнуң хүлээн алган доктаалын колхозтар даргалары танышкаш, көдээ ажыл-агыйны улам ыңай күштүг хөгжүдер талазы-биле бистиң партияның баш удур өттүр көрүп кылган кайгамчыктыг улуг хемчеглери-дир деп изин-биле чүүлдүгүнүп, ол хемчеглерни боттарының колхозтарынга боттандырары дээш ажылдаарынга белеткеннер.

— Бистиң колхозтуң чеди чыл планында мыйыстыг бода малның баш санын бо чылын 1112 баш турганындан 1700 баш, инек бүрүзүнден сүт саалдазын 1900 кг чедирерин көрүп турар. Хойнуң баш санын амгы турганындан ийи катап ажыр өстүрер болгаш бир хойдан дүк кыргылдазын 2,5 кг чедирер бис—деп, Өвүр районда «Кызыл тук» колхозтуң даргазы эш С. Очур чугаалаан.

Чурукта: Кызылда семинарда өөренип турар колхозтар даргаларының бир бөлүүнде СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалын таныжып турары.

Сөөг болгаш фотозу В. Лутковтуу.

* *

Өөрүшкүлүг түүнелдер

ДОНДА-РОСТОВ. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалдарын Доннуң ажылчы чоннары улуг сонуургал-биле таныжып турар.

СЭКП-ниң Сальск райкомунуң секретары Пленумнуң материалдарын танышкан хуралга мынча дээн:

— Коммунистиг партияның айтыышкынын удуртулга болдургаш, бистиң районнуң ажыл-ишчилери улуг чедишкиннерни чедип алган. Тарылга шөлү 1953 чылда районга 680 гектар турганындан ам 30 муң гектар чедир калбарган. Оон түүнелинде тараа бүдүрери көвүдээн. Бо чылын район гектардан ортумаабиле 150 пуд тараанны ап, күрүнеге 11 миллион пуд тараанны саткан. Бистиң районнуң ажыл-ишчилери ам часкы тарылгага улуг көдүрлүүшкүнүг белеткеп турар.

Беш чылдарның кайгамчыктыг түүнелдери

ЭРЗИН. (Телефон-биле). СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалдарын Эрзин районнуң ажылчы чоннары улуг сонуургал-биле таныжып турарлар. СЭКП Төп Комитединиң Бирги секретары Никита Сергеевич Хрущевтуң «Сөөлгү беш чылдарның дургузунда көдээ ажыл-агыйының хөгжүдезининиң түүнелдери болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин улам ыңай көвүдериниң сорулгалары» деп илеткелин «Чаа орук» колхозтуң Сувгаада сүт-бараан фермазының саанчылары радио дамчыштыр дыңнаанар.

Чуруттуң көдээ ажыл-агыйының сөөлгү беш чылда түүнелдерин аажок сонуургап дыңнаан, малчыннар ферманың ажылының сөөлгү беш чылда түүнелин база үүдүрүп көргеннер. Оон илерээни болза, 1953 чыл-биле деннөрге фермада сүт саалдазының хемчээли 3,5 катап көвүдөө болган.

СЭКП-ниң өөлчег чок XXI съездининге чедишкиннерлиг ужуражыр дээш калбарган социалистиг чарыштың түүнелинде ферманың саанчылары улуг тиилелгелиг болган. Олар 1958 чылдың сүт саалдазының планын хуусаа бетинде күүседипкеннер. Саанчылардан Бойдаан, Хандыва, Дежитмаа болгаш өскелер-даа мурнакчылар болуп турар. Олар ам келир 1959 чылда бир саар шектеп-не 1500 литр сүт саап алырын хүлээлгеннер.

ВЦСПС-тиң Президиумунда

Чарыштың түүнелдерин үндүрүп турарында четпестер дугайында

Бүдүрүлгелериниң болгаш тудугларның чарыжының түүнелдерин үндүрериниң болгаш шилчиир кызыл туктар тыпсырының практиказында четпестер дугайында айтырыгны ВЦСПС-тиң Президиуму чугаалажып көрген. Бүдүрүлгелериниң болгаш тудугларның хөй везинде социалистиг чарыштың түүнелдерин профсөвүлелдериниң Президиумнериниң, улус ажыл-агый чөвүлелдериниң азы күүскомнарның, а ол ышкаш профсөвилелдериниң ТК Президиумнериниң болгаш министерстволарның коллегиаларының каттышкан хуралдарынга профсөвилел активиниң киржилгези-биле доктаамал үндүрүп турарын ол айтырыг талазы-биле хүлээн алган доктаалда демдеглеп турар.

Оон-биле кады бо херекте улуг четпестер бар.

Чижаэ, Украин ССР-де профсөвүлелдери болгаш улус ажыл-агый чөвүлелдери республика чарыжының түүнелдери-биле бүдүрүлгелерге туктар болгаш шаңналдар тыпсырын маналаш, түүнелдерни үндүрерин саададыр турары ховар эвес. Калинин областа түс чер чагыргалыг бүдүрүлгелериниң чарыжының түүнелдерин озалдаашкын-биле үндүрүп турар. Ярославль болгаш Саратов областарда профсөвилелдериниң обкомнары чарыштың түүнелдерин чугаалажып көөрүнче шуут хаара тутпунмайн турар.

Социалистиг чарыштың түүнелдерин үндүрериниң практиказында бар четпестерни узуткаарын ВЦСПС-тиң Президиуму профсөвилелдериниң чөвүлелдеринге болгаш төп комитеттеринге даскан. Ол түүнелдерни үндүрерде бүдүрүлгелер ол планнарны чүүгле күүсеткенин эвес, харын тудуглар талазы-биле өске экономиктиг районнарга хереглеттинер кооперастаттынган дужаалдар болгаш чагыглар талазы-биле онаалдаларның күүсеттингенин, кол тудугларның ажыглалга өйшаанда киргенин өөренип көөр ужурлуг. Чарышка тиилекчилер болганнарга шилчиир кызыл туктар тыпсырын түүнелдерни үндүргениниң соонда недель хуусаадан орай эвесте чорудар ужурлуг.

СЭКП-нин XXI съездизинге уткуштур

Съездиге чедиишкинниг ужуражыр дээш

Коммунистиг тургузуушкунун ленинчи идеяларының чаа, чайынналчак көргүзүүлери ам келир чылда ССРЭ-нин улус ажылагыйын хөгжүдүрүнүн контроль чурагайларында илереп турар. Бичангаш бистин чонувус партиябыс XXI съездизинин — коммунизм тургузарының съездизинин алдары дээш чаңгыс бижи дег күш-ажылчы әәлчегде туруп турар.

Эш Н. С. Хрущевтүн илеткелинин тезистерин бистин Баа-Хем районнуң ажылчы чоннары, бүгү совет улус-биле бир демей калбаа-биле чугаалажып, ханызы-биле өөренип турар.

Тезистерни танышпаан хуралга Сарыг-Сеп МТС-тин механизаторлары IV кварталда тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезинин планын хуусаа бетинде — декабрь 25-те, часкы тарылгага бүгү белеткелдерниң планын Совет Армияның Хүнү — 1959 чылдың февраль 23-те күүседир деп хүлээнгеннер. МТС дөрткү кварталда 36 тракторлар септээр түргаш, херек кырында 28 тракторларны, 25 трактор андазыннарын септеп алганнар. Септекчилерде эштер Леонов, Иванов, Борисов, Бычков, Паршаков ышкаш хүн нормаларын 130—150 хуу күүседип турарлар хөй.

Районда «Октябрь 14 чылы» колхозтуң кежигүннери эш Н. С. Хрущевтүн илеткелинин тезистерин хуралынга чугаалажып түргаш, алган хүлээлгелерин багай әвес күүседип турар. Мал кыштагладышкынынга эки белеткелдиг кирген. Колхозтуң малчыннары чүрүттүлга бажыннары-биле хандырттынган. Малчыннар ортузунда социалистиг чарышты организастап, ооң түннелдерин үндүрүп турар. Мал кажааларының септелгезинин хынамчалыг чоруткан. Мергенниң сүт-бараан фермазынга болгашында малчыннарга мал чеминин курлавырларын айдан әвәәш әвес үеде четчир кылдыр сөөртүп белеткәән. Мерген фермазынга электростанцияны ажыглалга киирген,ында уруглар яслизи доктаамал ажылдаар кылдыр тургустунган, кызыл булунну болгаш ларек садыгны ажыткан.

Ол колхозтуң ажыл-агыйында бо чылын бар болган кеску чедиишкиннерни демдеглезе чогуур. Ниитинин малының баш санын өстүрүрүнүң күүрүне планын түзүп вайы-биле күүседип, малдың продуктулуун бедидер дээш әлээн хемчегларни ап турар. Ортумаа-биле бир саар инектен 1350 кг сүттү саар тургаш, херек кырында 1720 кг саттан азы 127,4 хуу күүсеткен. Келир чылдың тарылгазынга херегләәр үрезиннерниң арыглаашкынын декабрьның төнчүзүнден бәәр доозар дээш бүгү хемчегларни ап турар. Колхозтуң акша орулгазы әрткен чылдагызындан 2,4 катап өскен. Колхоз күрүнеге сүт дужаарының планын 200 хуу, әзти — 103,7 хуу, дүвү—100 хуу болгаш тарааны — 305 хуу күүсеткен.

Партияның XXI съездизинге уткуштур районнуң Ленин аттыг, «Коммунизмче орук» колхозтарының кежигүннери мал кыштагладышкынын организастыг чоруудар, келир чылдың тарылгазынга херегленнинер үрезиннерни арыглаар, боттарының тракторларын болгаш көдээ ажыл-агыйының өске-даа чепсектерин септеп белеткәәр талазы-биле алган хүлээлгелерин багай әвес күүседип турар. Чижәәләәргә, Ленин аттыг колхоз четчир хемчәәлдиг, әки шынарлыг үрезиннерни урган болгаш арыглаан. Ниити сүт саалдазының планын 107,8 хуу күүсеткен болгаш саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1618 кг сүтү саап алган. Күрүнеге мал ажылының продуктуларын дужаарының планнарын күүсеткен. Мал кыштагладышкынын организастыг чорулуп, малчыннарга өргежок чугула байдалдарны тургузуп берип турар.

Ындыг болза-даа районнуң будурулге комбинады болгаш чамдык колхозтар мурнакчыларның деннелинден дыка куду ажылдап турарын демдеглезе чогуур. Будурулге комбинады (директору эш Сергеев, партия организациязының секретары эш Юрков) әрткен 11 айларда ниити продукция будуруп үндүрүнүн планын 84-ле хуу, бараанны продукцияны 87 хуу күүсеткен, а ноябрь айда ниити продукция будурүрин 78,2 хуу болгаш бараанны продукция будурүрин дөңгүп-ле 47,2 хуу күүсеткен.

«Ленинчи орук» колхоз (даргазы эш Сарапулов, парторганизация секретары эш Шыдыраа) мал өстүрүрүнүң күүрүне планын күүсеткәән. Ол колхозтуң ниити сүт саалдазы әрткен чылдың бо үезинде турганындан 25239 килограмм будулаан. «Бурунгаар» колхоз саар инектерни сөөлгү үеге чедир-ле чүгле одарже сүргеш, шыктыг болгаш концентраттыг немелде чемнер-биле чемгербейн турганындан әрткен чылдың бо үези-биле деннәәрге сүттүң ниити саалдазын 14365 кг чедир албаан. Тараа культураларының үрезиннериниң үруушкунун ам-даа доосаан, ылангыя кызыл-тастың үрезининиң чүгле 57,1 хуузун урган.

Партияның XXI съездизинге чедиишкинниг ужуражыр төдәәде, районда будурулге болгаш колхоз бүрүзүн мурнакчыларның деннелинге чедирер, ажылда бар четпестерни шиитпирлиг чайладыр, мал кыштагладышкынын организастыг чоруудар, малчыннарга таарымчалыг амыдырал байдалларны тургузуп бәәр, МТС-де болгаш колхозтарга тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин хынамчалыг чоруудар, үрезин үруушкунун болгаш арыглаашкынын чогуур үезинде доозуп, четчир хемчәәлдиг, әки шынарлыг үрезиннер-биле колхоз бүрүзүн хандырар, колхозтарның тулуг материалдары белеткәәр планнарын күүседир дээш районнуң ажылчы чоннарының патриоттуг көдүрүлүшкүнүн районнуң партия организациязы чөп башкарар болгаш чогууру-биле организастаар ужуруг.

Ынчангаш районнуң партия организациязының чугула сорулгаларының бирәәзи болза, эш Н. С. Хрущевтүн илеткелинин тезистерининиң ханы политиктиг ужуруттазын ажылчы чонга улам калбаа-биле тайылбырлаар болгаш оларда салынган сорулгаларны боттандырарынга бүгү күштерни, аргаларны мобилизастаар дээш партийжи политиктиг ажылдың деннелин улам бедидери болур.

О. НАЙСЫЛ-ООЛ,
СЭКП Баа-Хем райкомунун секретары.

Хүлээлгелер күүсеттинип турар

Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш бистиң областың чоланчылары күжениишкинниг ажылдап турарлар. Съездиге алдар болдурган чоланчыларның социалистиг чарыжының әгелекчизи Хову-Аксы АТК-зының чоланчылары боттарынга алган бедиткен хүлээлгелерин күүседир талазы-биле тодаргай түннелдерни чедип алганнар. Ноябрьда чүк сөөртүлгезинин планын ол АТК-ның коллективи тонна талазы-биле 382 хуу, тонна-километр талазы-биле 206 хуу күүсеткен.

Хову-Аксының чоланчыларының кыйгырыын хүлээп ап деткәән Кызылдың № 2 автоажыл-агый черинин чоланчылары ноябрьда планын тонна талазы-биле 206 хуу, тонна-километр талазы-биле 229 хуу күүседип, бедик көргүзүүлерни чедип алган.

Чүк сөөртүлгезинин чыл планнарын Кызылдың № 1 чүк АТК-зы, Чаданаының, Кызыл-Мажалыктың, Минусинскинин автотранспорт конторалары баа хуусаа бетинде күүседип апкан.

Партияның XXI съездизинге уткуштур социалистиг чарышты палбартып, автомобиль транспортунда кол кижи болур чоланчылар ортузунга ажылды әлээн әкижиткен түннелинде мурнакчыларның саны көвүдәән. Чижә, № 2 автоажылагый черинин чоланчылары: эш Непомящих ноябрьда чүк сөөртүр планын 260 хуу күүседип, 629 литр бензинни камнап алган, эш Булькин — 196, Логинов — 200 хуу, Скрипкин — 180 хуу, Шумелкин — 197 хуу күүсеткиләән. Автомашиналарның техниктиг ажаалдазын эки хандырганының түннелинде үстүнде эштер бедик көргүзүүлерни чедип алганын демдегләәр керек.

Минусинск АТК-зының чоланчызы эш Федоровский, Кызыл-Мажалыктың — эш Леонов, Кызыл АТК-зының эш Сапогов, Кызылдың № 1 чүк автотранспорт конторазының эш Патчин олар СЭКП-нин XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш 1959 чылдың январьның болгаш февральдың планынын күүселдезинге киириштир ажылдап турарлар.

Тываның автоажыл-агыйлары әрткен чылдарда чүк сөөртүлгезинин чыл планын хуусаа бетинде мынчаар массалыы-биле ажыр күүсеттинейн турган, а бо чылын партияның XXI съездизинге белеткел-биле холбаштыр чоланчыларның, токарьларның, слесарьларның политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрүлүшкүнүнүң түннелинде Тыва автотрест әргелелинин АТК-лары чыл планын бир ай бурунгаар күүсеткеннер. Бо чылдың төнчүзүнге чедир пландан ажыр 240 мун тонна чүктү сөөртүрүн чоланчылар хүлээнип алган, коммунистиг күш-ажылдың бригадазын тургузары баа ол бедик атты чедип алыры дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар.

К. ТУГАРЖИК.

Коммунистернин чөптүг негелдези

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунда коммунистернинг чоокта чаа болуп әрткен ниити хуралы колхозта көдәә ажыл-агый артелинин чижек Уставының канчаар боттаныр турарының дугайында айтырыгны чугаалажып көргеш.

Колхозтуң баштаар чери артель Уставын сагыышаан, партиянын болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседиринге колхозчу массаларны сырый организастап келген. Колхоз күрүне мурнунга хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип, бодунуң ажыл-агыйын улам-на быжыглап келгениниң түнелинде колхозчуларның материалдыг чаагай байдалы соксаал чокка бедип турарын хурал демдегләән.

Ындыг болза-даа артельдің чижек Уставын хажыдар чоруктарның бары хуралга илерәән. Әрткен 11 айлар дургузунда колхозчуларның ниити хуралдарын 11 удаа чылдырар ужурлуг тургаш, колхоз баштаар чери ону чүгле 1 удаа чылдырган. Бүгү кежигүннернин хуралынга чугаалажыр ужурлуг айтырыгларны колхозтуң баштаар черинин хуралынга шиитпирлеп, ынчангаш колхозчу демократияның принципин каржызы-биле хажыдып келгениниң колхоз будурулгезинин адыр бүрүзүнде улуг четпестер барын коммунистер шыңгыы илереткеннер.

Әрткен айларның дургузунда колхозтуң отчет киирзе чогуур бригадирлери фермалар әргелекчилери 11 кижи ажылдан халашканының ужурунда дыка хөй машина чепсектер болгаш өртектиг чүүлдер будалып, чидип база черде кагдынып турар. Дүжүт ажаал алышкыны организас чок чоруттунганындан тарааның чидириглери улуг болган. Ховунуң № 2 бригадазының дыка хөй тараалары амдыгаа чедир черде хевәәр, оларны мал, куш, күскекүжүген чип, үрегдәәр чорук үргүлчүлевишаан, изип үрелген тарааларны черже үндүрүп төп турар чорук дыка хараадаңчыг болуп турар.

Тулуг бригадазы бодунуң планныг ажылын чорутпастаан. Өөн бригадири Хаа-Сюрюң колхозчуларга чүрүттүлга бажыңнары тудуп бәәр хамаан чок боду безин колхозтуң нарын чазанылга мастерскаязының бажыңында чүрүттәп, ол будурулге черинин ажылын соксаткан. Ооң удуртулгазында пилорамма база-ла четче ажылдавайн турар.

Зоотехниктер Мөнге, Шагжы, бригадир Белек оларның харысалга чок ажылдан турарының ужуру-биле мал ажылының продуктулары чедир алдынмаан. Сүт, дүк будурулгези әрткен чылдың деннелинден дыка кудулаан. Учетчик Кенденнің багай ажылдап турарындан 23 баш хойлар ис чок читкен. 10 айлар дургузунда колхозтуң 1400 баш малы хорамчага таварышаан, хаван ажыаачызы Бек-Хуна хаваннарны бакка ажаагаанындан, чүгле октябрь айның дургузунда 19 баш хаван өлген. Үстүнде улуг чидириглерни болдурганының ужурундан ниитинин малының баш санын өстүрүрүнүң күрүне планы күүсеттинмезинге чедип турар. Колхоз баштаар чери мал кыштагладышкынының белеткел ажылдарынче кичәәнгейин четпес салып келген. Чамдык кадарчыларның кажааларынга оларның кадарган хойлары сыныышпас, база оларның чүрүттүлга бажыңнары чок болуп турар.

Колхозчуларның ортузунда күш-ажылдың сагылга-чурумунуң чавызындан 100 хире колхозчулар әрткен айлар дургузунда 20—100 куш хүннерин ажылдап алган, а 28 кижи колхоз будурулгезинге шуут ажылдаваан чорук илерәән. Оларның иштинде ылангыя аныяктар Чигир-оол, Биче-оол, Киим-оол, Өлзей-оол болгаш өскелер-даа бар. Бригадирлер Т. Кызыл-оол, Дембилей олар ажылга колхозчуларны организаставайн, харын боттарының бажыңнарынга олура ажыл кылбаан кижилерге күш-хүннери бижип берип турганының фактылары илерәән.

Колхозтуң сан-хөөзүнде шыңгыы чурум тургустунмаан. Әрткен чылын колхозтуң кассазындан дашкаар 68 мун рубльди чарыгдаан турган болза, бо чылын ол буруу практика база-ла үргүлчүлевишаан, 49 мун акша кассага кирбейн чарыгдаттынган болуп турар. Бухгалтер ашпарадының ажылдакчылары кижи бүрүзү колхозка өрелиг болган. Колхозтуң ревизия комиссиязының даргазы Маадыр-оол ол ажылын чорутпайн, хуузунда ажыын хараап, өске организациялар ажылын кылырынга өйлешкенин коммунистер шыңгыы шүгүмчүләән.

Колхоз будурулгезинде әң чугула транспорт чепсәә болур автомашиналарның әдилели чуруумчуваан. Чамдык чоланчыларның талазындан өөрүже, Барыын-Хемчикче аалчылар, кудажылар чедиринге колхоз машиналарын хөй удаа ажыглап, техниканы үреп, кывар, чаар материалдарны кайы-хамаан чокка чарыгдап турда-ла колхоз баштаар чери бүрүүлүг кижилерни илереттейн, оларга чогуур хемчег оналавайн келген.

Колхоз будурулгезинге удуртур кадрларны четче быжыглап, оларның ажылынга боттуг удуртулганы хандырбайн келген дугайында колхоз даргазы эш Шириндиви, парторг эш Шыңгыр-оол база колхозтуң улуг бухгалтери эш Кызыл-оол оларны коммунистер чидиг шүгүмчүлелге таварыштыргаш, илерәән четпестерни дарый чайладыр хемчеглерни алырын олардан шыңгыы негәәннер.

С. КОМБУ.

КОЛХОЗТАРДА

Орук септелгези

Барыын-Хемчикте «Большевик» колхозтуң девискәәри Бек-Боом деп черниң чоогунда автомашина оруун артельдин кежигүннери септеп доосаан. Колхозтуң девискәәрининг автомашиналар оргуунун чүгү ужур-дузаалын барымдаалаан орук-тар, көвүрүглер септелгезинче кичәәнгейин артель баштаар чери күштелдирип, одаар ыяш белеткәәр участокка чедир орукту чоокку үеде септеп әгеләәр дугайында айтырыгны шиитпирләән.

С. ЧАДАМБА.

Чаа тудугларга

ЭРЗИН. (Телефон-биле). «Чаа-орук» колхозтуң Чыраалыг-Ажык деп черде 25 кижи составтыг тудуг бригадазы бар. Ол бригада колхозтуң чаа тудугларынга херек ыяшты ам ында белеткен турар.

Ол бригада бо кыжын 2029 кубометр тудуг ыяжы белеткәәр планныг, ам 1250 кубометр ыяшты белеткеш, машина оруунче сөөртүп алганнар.

Бригада звенолар кылдыр чарлып алган, олар арасында социалистиг чарыштыг. Тудугжу Мешпек-ооллуң звеносу социалистиг чарыштың мурнакчызы болган. Ында ыяш пезикчилери Чылгычы, Сынаа, сөөртүкчүлер Алдын-оол, Товариштай олар эки ажылдап турарлар.

Тудугжулар СЭКП XXI съездизинге алдар кылдыр ыяш белеткелинин планын хуусаадан әрте доозар дээш кызымак ажылдап турарлар.

Ыяш белеткели

Барыын-Хемчик районда «Ленин оруу» колхозтуң тулуг бригадазынга хову ажылының бригадалары база уламкан. Олар үш звенолар кылдыр үстүп алган, Ортаа-Шыраа-Булактың сыннарында тулуг ыяжы белеткеп турар. Олар эш Н. С. Хрущевтүн илеткелинин тезистерин танышкаш, чаа чылдың тудугларынга көрдүнген ыяш материалдарны съездиге уткуштур бүрүн белеткеп алырын хүлээнгеннер.

Колхозчулар бодунуң сөзүн ажылхерек кырында бүзүредип турар. Үр әвес үениң иштинде 1635 кубометрни белеткәән, 939 чудуктурны машина оруунда мөөнпеп чыгган. Бо талазы-биле Сендажының звеносу бедик көргүзүүлерни илередип турар.

Н. ТЫРЫК-КАРА.

Үш миллион ашкан

Бай-Тайга районнуң «Малчын» колхозунуң ажыл-агыйының бүгү алырлары чыл-бүрүде көскүзү-биле сайзырап турарын колхозтуң ниити орулгазының өзүлдези хереченлеп турар. Ылайгыя бо чылдың 9 айларында колхозтуң орулгазы 3 миллион чартык ажып, ооң иштинде дүктен 960000, сүттен 57000 рубльдің орулгазын алган.

Колхозтуң ажыл-агыйының шапкын хөгжүлдези-биле холбаштыр колхозчуларның амыдырал чүрүттүлгазы улам-на бедип турар.

С. САМБУУ.

ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫНЫҢ ДАЙЫНЧЫ СОРУЛГАЗЫ

СЭКП-ниң XX съездизинден XXI съездизинге чедир

Бии-Хемниң ажыл-ишчилери бүгү совет улус-биле бир демей Коммунистиг партияның әәлчег чок XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш хайнышкынныг белеткенин турарлар.

СЭКП-ниң XX съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин амыдырала боттандырбышаан, районнуң экономиказын болгаш культуразын хөгжүдер херекке олар бичә әвес чедиишкиннерлиг болган.

Партияның съездизинин сөөлүнде үш чыл хире үеним дургузунда колхозтарның болгаш совхозтуң капитал тулугларын улуу-биле калбарткан. Районнуң колхозтары чыл бүрүде 16,0 мун кубометр тудуг ыяжын, 5 мун ажыг кубометр дилиг материалдарын, дыка хөй кубометр тудуг дажын болгаш өскедаа материалдарны белеткеп турарлар. Чүгле бо чылдың әрткен 11 айларының дургузунда 98 чүрүттүлга бажыңнары, культура-амыдырал-дың 10, будурулгенин 16 тудуглары, ооң иштинде бирәәзинге-ле он болгаш ооң-даа хөй тракторлар киирер 6 септелге мастерскаялар ажыглалда киргиләән. Чаңгыс аай хемирлиг 4 инек кажаалары (450 башка), 2 быяа кажаалары (270 башка), 13 хой кажаалары (7350 башка), 2 хаван кажаазы (700 башка) болгаш 4000 баш куш киирер кажаалар туттунгулаан.

Партияның XX съездизинден бәәр үеним дургузунда районнуң тарылга шөлү 2,4 катап калбарган, тараанын ниити чыылдазы 4735,0 тоннадан 23712,0 тонна чедир көвүдәән. Малдың бүүгүн чемнерин белеткәәри 3,2 катап, силос салыышкыны—6,3 катап, тараа аймаа мал чемнери—7 катап улгаткан. Тарылга шөлүн калбарттып, тарааның ниити чыылдазының хемчәәлин улгаттырган, бедүүн, шыктыг мал чемнерин, тараа аймаа мал чемнерин будурерин көвүдеткенинин түнелинде мал ажылының продуктулуг чоруу улуу-биле бедәән. Бир инектен саттан сүттүң болгаш бир хойдан кыргаан дүктүң хемчәәли 1,5 катап улгаткан, өт будурери ниитизи-биле 1,9 катап, ооң иштинде хаваннын — 6,4, инектин—3,9, хой, өшкүнүү—5,6 катап, сүт будурери—3,6, дүк—5,6, чүүрга—6,5 катап көвүдәән. Колхозтарның акша орулгазы 3 миллион 128 мундан 20 миллион рубль чедир улгаткан.

Көдәә ажыл-агыйны шыңгыы көдүрер, колхозтарның, совхозтарның техниктиг суурун быжыглаар, көдәә ажыл-агый продуктуларын будурерин көвүдедиринге колхозчуларның материалдыг сонуургалдарын бедидер талазы-биле Коммунистиг партияның болгаш ооң Төп Комитединин сөөлгү чылдар иштинде ажылдан кылган хемчеглерин амыдырала чедишкиннинг боттандырын келгени, бо хемчеглерни боттандырар дээш партия, совет организацияларының чоруткан организакчы болгаш политиктиг улуг ажылы үстүнде чедишкиннерни чедип алырын шиитпирләән кол чүүлдер болган.

Партия өге организациялары болгаш оларның бюролары көдәә ажылагый культураларын агротехниктиг бедик негелделер өзүгаар тарып чорударын хандырар дээш сөөлгү чылларда шиитпирлиг чоруун илередип келгеннер. Чер болгаш мал ажылының культуразын бедидер талазы-биле айтырыгларны партияның ажык хуралдарынга үргүлчү чугаалажып турарлар.

Партияның ам болур XXI съездизинге чугаалажыр «1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин улус ажылагыйын хөгжүдүрүнүн контроль чурагайларынга» көдәә ажыл-агый будурулгезин улам ыңай көлүрер талазы-биле партияның директивтери чугула черни әәлери билдингир.

Ол контроль чурагайларны ажылчы чоннарга таныштырар дугайында хуралдарны амгы үеде районнуң колхозтарында, совхозта, СТС-те болгаш организацияларда чорудып, оларга тезистерни таныштырбышаан, кылдынган ажылдарның түнелин үндүрүп база көдәә ажылагый продукгуларын будурерин көвүдедиринин перспективтиг планнарын чугаалажып келген. Колхозтарның әрткен чылдарда ажылының дуржулгазын өөренип түүнәәринче ол хуралдар онза кичәәнгейни салып турар. Бии-Хемниң ажылышчилери ниити продукцияны будурерин, күрүнеге тараа, өт, сүт, дүк болгаш көдәә ажыл-агыйының өске-даа продуктуларын дужаарының хемчәәлин кандыг аргаларны хереглеп тургаш чыл бүрүде-ле улгаттырып келгенин олар түүнеп турарлар.

Эш Н. С. Хрущевтүн илеткелинин тезистерин чугаалажыр талазы-биле декабрь 1-те чедир районнуң ажылчыннарының, колхозчуларының 27 хуралдары болуп әрткиләән, оларга 1970 кижи олурушкан болгаш 120 кижи тезистерни чүүлдүгүнгенин илергейлевишаан, боттарының саналдарын бергеннер.

«Тиилелге» колхозтуң колхозчуларының хуралынга трактор бригадазының бригадири эш Плотницкий сес алгаш, колхозтарның тракторларының болгаш көдәә ажыл-агый машиналарының артык көзеткерин белеткәәр болгаш хандырар айтырыгларны чеди чыл планынга онзалап көрген турарын саналдаан. Районга садыгның болгаш белеткелдерниң чаңгыс аай удуртулгазын боттандырар төлөде, белеткелдер конторазын райпога каттыштырарын чугула деп көргенин райпо бухгалтери эш Зверев чугаалаан.

«Кызыл тараачын» колхозтуң саанчылары эштер Завьялова, Спирина, М. Бичии-уруг олар контроль чурагайларны бир эп-сеткилдиг чүүлдүгүнгенин илергейлевишаан, 1965 чылга чедир бир инектен-не 3 мундан әвәәш әвес кг сүттү саарын хүлээнгеннер. Ол-ла колхозтуң куш ажаакчызы эш Андреева бо чылын төрүүр дагаа бүрүзүнден 71 кезек чүүргаларны алганын чугаалаан, 1965 чылга чедир төрүүр дагаа бүрүзүнден алыр чүүргаларны 160 кезекке чедирерин хүлээнген. Колхозтуң куштарының баш санын 14 мунга чедир көвүдетпишаан, куш фабриказын тудуп тургузарын ол база саналдаан.

Тезистерни чугаалашпышаан, «Өөк» совхозунуң ажылчыннары чүгула саналдарын база киирип турарлар. Ферма әргелекчизи эш Сахаров ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүн контроль чурагайларының күүсеттинип болурун демдегләәп, 1965 чылга чедир совхозтуң хоюнун баш санын 20 мунга чедир өстүрүрин болгаш хой бүрүзүнден 4—4,5 кг дүктү кыргын алырын бүгү хойжуларның мурнундан хүлээнген.

Партияның XXI съездизи ажыттынар хүүнге чедир участок әмпелгезинин, хеп чуур черниң бажыңнарының, ийи-ийи квартиралыг ийи чүрүттүлга бажыңнарының тудугларын доозарын тудуг бригадазының мурнундан бригадир эш Пыганцев хүлээнген. Ол-ла хуусаада көдәә ажыл-агыйның кожулда инвентарьларының септелгезин доозар болгаш тракторлар септелгезинин планын 70 хуу күүседир хүлээлгени механизаторларның мурнундан комбайнер эш Тамба база алган.

Бии-Хемниң көдәә ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүн перспективтиг планын төлевилевишаан, чоокку чылдар иштинде көдәә ажыл-агый будурулгезин улуу-биле өстүрүрин районнуң чеди чыл планында көрүп турар. Агаар бойдустуң кандыг-даа байдалдарында тараа культураларының дужудун гадан ортумаа-биле 18 центнер чедирерин, тараанын ниити чыылдазын чыл бүрүде 86 хуу улгаттырарын төлевиләән. Тарылга шөлүн 1958 чылда 19 мун гектар турганыга удур 1965 чылда 30 мун гектар чедир калбарттыр. Бүгү ажылдап болур күр черлерни, а ол ышкаш продуктузу әвәәш сигген шөлдерин болгаш одарларны чоокку 3—4 чылдар дургузунда шыңгәдип тургаш, трактор-биле тарып, комбайн-биле дужудун ажаал болур бүгү черлерни тарыыр сорулга салдынган.

Чеди чылдың дургузунда районга мыйыстыг бода малдың баш саны 49 хуу, инектерниң—70 хуу өзер болгаш 4340 баш чедер. Чүс гектар ажылдал черге оналаштыр алырга, 1958 чыл-биле деннәәрге 1965 чылда ниити эт будурери 4 катап, ооң иштинде хаваннын—5 катап, сүт—3,2 катап, дүк 3,8 катап өзер. Мал ажылының продукциязының өзүлдезин ап көөрге, бүгү хевирниң эт 26700 центнер, хаваннын 5930 центнер, сүт — 61480 центнер, дүк—2210 центнер, чүүрга 2 миллион 260 мун кезекке чедер.

Күрүнеге садар болгаш дужаар көдәә ажыл-агый продуктуларының хемчәәли 1965 чылда: тараа 2 миллион пуд азы 1958 чылда дужаганындан 2,5 катап, өт—18450 центнер азы 2,9 катап, сүт—51140 центнер азы 4,1 катап, дүк—2996 центнер азы 4,3 ажыг катап хөй кылдыр улгадыр. Колхозтарның акша орулгазы 1958 чылда 20 миллион турганындан 1965 чылда 53 миллион рубль чедир азы 2,5 катап, а колхозчуларның натура төлевириниден ангыда, чүгле акша орулгалары ийи ажыг катап өзер.

Сөөлгү беш чылдар дургузунда районнуң чыл бүрүде тараа чыылдазы ортумаа-биле 23—23 мун тонна турган болза, тарылга шөлүнүң тургузуун өкижидип, тараа культураларын тарыырының агротехниказын бедидип тургаш, сөөлгү беш чылларда 16,7 центнер дужуттуу ап келгенинге удур агаар бойдустуң кандыг-даа байдалдарында га черден 18 центнерни ап, 1965 чылда ниити тараанын чыылдазын оргумаа-биле 54 мун тонна чедиргеш, күрүнеге дужаар тараанын хемчәәлин 2 миллион пуд чедир көвүдедир сорулганы районнуң көдәә ажыл-агый ажылдакчылары боттарының мурнунда салып турарлар.

Колхозтарның мурнакчы бригадаларының дуржулгазы болза, ол сорулгаларның бүрүнү-биле күүсеттинин болурун көргүскен. Чазын чер андарар чорукту болдурбайн, чайгы, күсүү чер андарылгазын шын чорудуп турган мурнакчы бригадалар болгаш колхозтар агаар бойдустуң кандыг-даа байдалдары турда база өске колхозтар-биле бир демей байдалдыг дыка делгем шөлдерге га бүрүзүнден 19—20 центнер дужуттуу ап келгеннер. Ындыг бедик дужуттуу келир чеди чылда районнуң бүгү колхозтары чедип алыр ужуруг.

Коммунизмче бистин херек кырында улам-на чоокшулаадын орар чеди чылдың планын чедиишкиннинг күүседирин кижилер—СТС-тин, совхозтуң ажылчыннары, колхозчулар, көдәә ажыл-агыйның туслай әртемнилери болгаш партиямын, советтин, комсомолдун ажылдакчылары боттарының маадырлыг күш-ажылы-биле шиитпирләәр.

Эш Н. С. Хрущевтүн илеткелинин тезистерин районнуң бүгү ажылчы чоннарынга ханызы-биле таныштырып, оларның чогаадыкчы идепкейин баштавышаан, будурулгенин чаа-чаа улуг курлавырларын илередип, оларны Төрөөн чүртка бараан болдурар дээш Бии-Хемниң партия организациязы боттуг хемчеглерни ам-даа ап чорудар.

Я. САВКИН,
СЭКП-нин Бии-Хем райкомунун секретары.

АВТОМАТ—ТРАКТОР

(Механизатор И. Г. Логинов-биле беседа)

СЭКП ТК-ныҥ 1958 чылдыҥ декабрь Пленумунга эш Н. С. Хрущевтуҥ илеткелинде Павлодар облазынып «Иртыш» совхозунуҥ трактористи Иван Григорьевич Логиновтуҥ үнелиг инициативазынып дугайын чугаалап турар. «Ол «С-80» деп тракторну автомат-биле башкарар приборну чогаадып кылган. Трактор болза, хоолгалакчы тургузулганыҥ дузазы-биле башкартынар болгаш тракторист чокка ажылдап турар»—деп чугаалап турар.

Автомат-тракторнуҥ ажылынып принциптериниҥ дугайын номчукчуларга чугаалап бээрин «Известия» солуннуҥ корреспондентизи И. Г. Логиновтан дилээн.

— Бистиҥ төрээн Коммунистиг партиявыстыҥ кыйгырыы-биле чаа организастаттынган «Иртыш» совхозка пур болгаш курукаан черлерни шиҥгээдири-биле ажылдап келген мен. Оон мурнунда механизация училищезин доосках, тракторист апарган мен. «С-80» деп тракторга ажылдап тургаш, тракторну автомат-биле башкарар чорукту нептередир соруулганы салып алган мен. Ынчангаш хей чүүлдерни бодаар, дүне-даа удувас ужурга таварышкан мен. Адак сөөлүнде херектиг таарыштырылганы чогаадып кылып шыдаан мен. Анаа хереҥ бүгү кезектерни Павлодарда септелге-механиктиг заводка белеткээр талазы-биле совхозтуҥ удуртукчулары дузалаан.

Мээҥ таарыштырылгам ончуг бөдүүн. Чер андарар үеде тракторнуҥ башкарылгазы хоолгалакчы тургузулганыҥ, электрилиг релениҥ болгаш тускай механизминиҥ дузазы-биле чоруттунар. «С-80» тракторнуҥ мурнунда шунчүктүг романы быжыглаан, оон кырында хоолгалакчыны аскан. Тракторнуҥ хөделишкининиҥ үезинде хоолгалакчы арык иштинде чоруп турар. Арыкты дээскинер үезинде хоолгалакчы өргилделер берикчизинде электрилиг харызааларны дуглавышаан, чайгылып турар. Берикчи болунуҥ өөлчөөнде гидравликтиг системаны башкарып турар релени ажылдаптар. Үс болза, фрикционнарныҥ быралары-биле каттыштырынче базыышкын-биле дамчыгынып турар. Чогуур фрикцион ажылдай бээр болгаш трактор дээскиниҥ өтөлөөр. Кажан арык дескилетине бергенде хоолгалакчы хамаарышпас байдалга туруптар.

Тракторист боду тракторга олурбушаан, баштайгы арыкты тракторист кылырын чугаалаар херек. Оон ыҥай арык бүрүзүн тракторнуҥ хөделишкини утландырып турар.

Ажылдың өске хевирлериниҥ үезинде трактор кожулда чепсек-хереҥелиниҥ—комбайнын азы сеялкадан башкартынар. Бо таварылгада хоолгалакчы механизм херек чок. Гидросистеманы ажылдадырын болгаш өргилдениҥ чугула быраларынып шимчээшкинин кнопка тургузулгазынып дузазы-биле чорудар. Хөделдирикчиниҥ болгаш сцепленио муфтазынып өргилдеринде дистанциялыг башкарарынга херектиг кнопкалар прицепщиктиҥ холунуҥ адаанда база бар.

Трактор тракторист чок ажылдап турар болганынып ужурунда чаашкын системазынып байдалын хынаар контролер-автоматты кыыр ужур меҥээ таварышкан. Бир өвес анаа кандыг-бир таарымча чок чорук болу берзе автомат хөделдирикчини өөрүптер.

Автомат-тракторнуҥ баштайгы шенелдези ийи чыл бурунгаар өгелээн. 1957 чылдың чазынында Павлодар областың «Шакат» совхозунуҥ ховуларынга автомат-трактор-биле 17 хүннер иштинде 400 ажыг гектар черни чаҥыс-даа багай түве чок кылдыр андарган. Бо чылын бистиҥ тракторувус Казахтың машина шылаар станциязынга күрүне комиссиязынып шенелдезин өртөөн болгаш аҥаа өөн үнелелди алган.

Амдыында шак ындыг чүгле чаҥыс трактор бар, ындыг болзаа-даа ам дээскиниглериҥ уштарында турар ийи тракторист узун дээскиниглерге алды—сес тракторларны хандырып болуру илдеп. Быска дээскиниглерге автомат трактористиҥ күш-ажылын өлөөн чиҥелир. Чер андарыышкынынып шынары аҥаа андарыышкынга бодаарга өлөөн эки болур.

Ажыл-агый талазы-биле шенелде үезинде совхозка мындыг таварылга болган. Трактор ховуга чоруп турда аҥаа уткуштур бир кодан хой таваржы берген. Тракторист тракторун чогуур ейүнде доктаадыр боор деп хойжу бодап турган, а трактор доктаавас чоруп-ла турган. Мен корга бергеш, бак түве кылып хойлар базып каптар ийне деп болай бердим. Угаан кут чок, дүвү-даалаш-биле мотоцикл мунупкаш, уткуштур маннатказ, тракторну доктаадып алдым. Шаптык моондак мурнунда тракторну автоматтыг доктаадырынга хереглээр таарыштырылганы кылыр херек деп бодал меҥээ орта-ла теруттунып келген. Ынчангаш ындыг таарыштырылганы ийи цилиндрлериҥ өөрээнче базыышкын-биле дамчыгынып турар. Чогуур фрикцион ажылдай бээр болгаш трактор дээскиниҥ өтөлөөр. Кажан арык дескилетине бергенде хоолгалакчы хамаарышпас байдалга туруптар.

Тракторист боду тракторга олурбушаан, баштайгы арыкты тракторист кылырын чугаалаар херек. Оон ыҥай арык бүрүзүн тракторнуҥ хөделишкини утландырып турар.

Ажылдың өске хевирлериниҥ үезинде трактор кожулда чепсек-хереҥелиниҥ—комбайнын азы сеялкадан башкартынар. Бо таварылгада хоолгалакчы механизм херек чок. Гидросистеманы ажылдадырын болгаш өргилдениҥ чугула быраларынып шимчээшкинин кнопка тургузулгазынып дузазы-биле чорудар. Хөделдирикчиниҥ болгаш сцепленио муфтазынып өргилдеринде дистанциялыг башкарарынга херектиг кнопкалар прицепщиктиҥ холунуҥ адаанда база бар.

Трактор тракторист чок ажылдап турар болганынып ужурунда чаашкын системазынып байдалын хынаар контролер-автоматты кыыр ужур меҥээ таварышкан. Бир өвес аҥаа кандыг-бир таарымча чок чорук болу берзе автомат хөделдирикчини өөрүптер.

Автомат-тракторнуҥ баштайгы шенелдези ийи чыл бурунгаар өгелээн. 1957 чылдың чазынында Павлодар областың «Шакат» совхозунуҥ ховуларынга автомат-трактор-биле 17 хүннер иштинде 400 ажыг гектар черни чаҥыс-даа багай түве чок кылдыр андарган. Бо чылын бистиҥ тракторувус Казахтың машина шылаар станциязынга күрүне комиссиязынып шенелдезин өртөөн болгаш аҥаа өөн үнелелди алган.

Амдыында шак ындыг чүгле чаҥыс трактор бар, ындыг болзаа-даа ам дээскиниглериҥ уштарында турар ийи тракторист узун дээскиниглерге алды—сес тракторларны хандырып болуру илдеп. Быска дээскиниглерге автомат трактористиҥ күш-ажылын өлөөн чиҥелир. Чер андарыышкынынып шынары аҥаа андарыышкынга бодаарга өлөөн эки болур.

Ажыл-агый талазы-биле шенелде үезинде совхозка мындыг таварылга болган. Трактор ховуга чоруп турда аҥаа уткуштур бир кодан хой таваржы берген. Тракторист тракторун чогуур ейүнде доктаадыр боор деп хойжу бодап турган, а трактор доктаавас чоруп-ла турган. Мен корга бергеш, бак түве кылып хойлар базып каптар ийне деп болай бердим. Угаан кут чок, дүвү-даалаш-биле мотоцикл мунупкаш, уткуштур маннатказ, тракторну доктаадып алдым. Шаптык моондак мурнунда тракторну автоматтыг доктаадырынга хереглээр таарыштырылганы кылыр херек деп бодал меҥээ орта-ла теруттунып келген. Ынчангаш ындыг таарыштырылганы бодап алган мен.

Автомат-тракторнуҥ экономика талазы-биле ажыктыынып дугайында ам өзулуг түҥнел кылыры арай өрте. Ындыг болза-даа, бистиҥ Павлодар областың көдээ ажыл-агый өргөлелинде баштайгы саналгалар кылдынган. Автоматтыг тургузулганыҥ өртөө (заводка белеткээнде) 1.800—2.000 рубль болганда дөрт муҥ автомат-тракторлар көдээ ажылагыйынып бүгү ажылдарын күүсеткен үеде Павлодар обласка чыл иштинде 300 миллион рубльни камнап алыр арганы бээр.

(«ИЗВЕСТИЯ» СОЛУНДАН).

Социалистиг өнчүүнү камгалаарын күштелдирер

СЭКП-ниҥ өөлчөг чок XXI съездизинге чугаалажып көөр ужурлуг ССРЭ-ниҥ улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүҥ чеди чыл планын күүседириниҥ сорулгалары күрүнеиҥ социалистиг өнчүзүн камгалаарын улам-на күштелдиреринде негеп турар.

Коммунизм тургузуушкунунуҥ чаа кайгамчык улуг программазы болуур ол планны амыдыралга боттандырары дээш шыҥгыы демиселдиҥ үезинде социалистиг өнчүүнү карак огу дег камгалаарынып хөрөө бүгү улустуҥ хайгаралында турар ужурлуг.

Амгы үеде Тыва областың чамдык бүдүүлгелеринде, албан, организацияларында болгаш колхозтарында күрүнеиҥ, хей-ниитиниҥ өнчүзүнге камгалалдың ыракта-ла четпес тургустунганын, оон уламындан оларны оорлаар-самчыгдаар чоруктарнып хей болуп турарын демеглевес арга чок.

Чижээ, Тыва тудуг трезиниҥ шугумунда өртөктиг чүүлдериҥ учёт-даҥзызы чок. Ында күрүнеиҥ өнчүзүн оорлап, самчыгдаар чоруктар чыл бүрүде-ле болдунуп келген. Бригадирлер Барсуков, Федотов олар дыка хей түҥнүг өртөктиг чүүлдерни оорлап шиҥгээдип ап турганнар. Федотовтуҥ отчёдунда 150 муҥ рубль түҥнүг өртөктиг чүүлдер артык болуп, а кладовщик Карешенниковтуунда—537 муҥ рубльнин өртөктиг чүүлдери дуладап турар чорук эт-хереҥгинин учёдун өш-биле будалдыргаш, боттарынып оорланырынга таарымчалыг байдалдарны самчыгдавчыларнып тургусканын тодаргай херечилеп турар.

Күсү дүжүт ажлап алымшкынынып үезинде «Межегей» совхозтуҥ дирекциязы тараанып деҥзизин хынавайн, онуу чүгле азас-биле хүлээп ап турганынып түҥнелинде ол совхозтуҥ 600 тонна тараазы четпес болуп илереттинген.

Чамдык албан, организацияларнып, ылаҥгыя областың хереглекчилер кооперациязынып садыг организацияларынып удуртукчулары күрүнеиҥ, хей-ниитиниҥ өртөктиг чүүлдерин харыылаар кадрларны овазырымча чокка шилип, мурнунда оор-самчыгдал хереҥниҥ дутайында шиитпирип чораан кижилерни ажылга киирип алыр четпес практиказын үргүлчүлевишаан турар. Чижээ, Бай-Тайганып райпозунуҥ баштаар чери мурнунда шиитпирип чораан С. Шагдыруны садыгга киирип алырга, ол кижи каш-ла хонук иштинде ажылдаан, хей-ниитиниҥ 14 муҥ рубль түҥнүг акша-хөреҥгизин бодунга шиҥгээткен. Тес-Хем райпозу мурнунда самчыгдавчы чораан Пермяковту садыг ажылынга киирип каарга, ол кижи хей түҥнүг акша-хөреҥгини оорлаан чорук база илереен.

Эт-хөреҥгиниҥ камгалалынче кичээнгей салбас чорук чамдык колхозтар удуртукчуларында илереп турар. Каа-Хем районнуҥ «Тиилелге» колхозунуҥ улуг үнелиг, механизастаан инек кажаазы, ол районнуҥ «Кызыл тук» колхозунуҥ 30 муҥ рубль өртөктиг гаражы база Ленин аттыг колхозунуҥ 17 муҥ рубль өртөктиг нарын чазанылга мастерскаязы өттөнген чоруктарнып чылдагааны ол колхозтарнып удуртукчуларынып серемчилел, хайгаарал чогунда болуп турар.

Ниитиниҥ хөреҥгизин кандыг-ла бир арга хереглеп шиҥгээдирин оралдажып чоруур чамдык кижилер база бар. Чижээ, демги-ле Каа-Хем районнуҥ «Совет Тыва» колхозунуҥ 1956 чылда алган дүжүдүнден 55 тонна тараана бригадир турган Шыырап, кладовщик турган Кумзатоол олар баштаан 20 ажыг кижи колхозчуларнып ниити хуралынып кандыг-даа шиитпири чокка 1957 чылда боттарынып аразынга хуваажып алган турганнар. Бо болза, чамдык кижилерниҥ талазындан ниитиниҥ өнчүзүн төтчелеп турар чоруктуҥ бир фактызы болур. Бир өвес ол тараа Шыырптың азы Кумзатоолдуҥ боттарынып өнчүзү турган болза, олар олче кымны-даа чагдатпас турганы билдингир.

Аныктарнып болгаш школачыларныҥ ортузунда совет хоолгу-дурум хажыдар, социалистиг өнчүү оорлаар чоруктарнып фактылары сөөлгү чылларда көвүүрөөн. Кызыл хоорайга, Барыын-Хемчик, Тес-Хем районнарга өлөөн хей санныг школачылар оорланыр чоруккө шилчөөн турганнар. Барыын-Хемчик районнуҥ Аянгаты чеди чыл школазынып 6,7 класстарынып өөренникчилери 11 кижи райпонуҥ магазининден 8460 рубльни оорлап алгаш, ол акша-биле медерелин оскундур арагалап турганнар. Тес-Хем районнуҥ чамдык харыысалгалыг ажылдавчыларынып оолдары бөлүглежип алгаш, райпонуҥ, техниктиг хандырылга чериниҥ магазиннериҥден, а ол ышкаш районнуҥ ном садар магазининден хей түҥнүг өртөктиг чүүлдер оорлап турган туттурганнар.

Үстүнде көргүскен чижектер болза, өзүп орар бичии назылыг кижилерни школага, хей-ниитиниҥ черлеринге болгаш өг-бүлеге-даа коммунистиг ёзуга кижизидер ажылдың четпес тургустунганын хереҥилеп турар.

Совет тургузугнуҥ ыдыктыг болгаш дээш болбас үндезини, Төрөөн чуртуҥ байлаанып болгаш күүзүүнүҥ үндезини, бүгү ажылчы чоннарнып шыдалгыр болгаш культурлуг амыдыралынып үндезини болур ниитиниҥ социалистиг өнчүзүн камгалап быжыглаары ССРЭ-ниҥ хамааты бүрүзүнүҥ хүлээлгези болуру ССРЭ-ниҥ Конституциязында дурумчуттунген. Ниитиниҥ социалистиг өнчүзүнге халдаар кижилерни улустуҥ дайзыннары кылдыр көөрүн Конституцияда база айтып турар.

Бо хүлээлгени күүсетпишаан, күрүнеиҥ болгаш хей-ниитиниҥ социалистиг өнчүзүнге камгалалды күштелдирип, оорлар-биле болгаш самчыгдакчылар-биле кам-хайыра чок демисежир чорук совет кижилериҥ база бир чугула соруулгазы болур.

А. ДАВАА,
область прокурору.

Крым областың улуг колхозтарынып бирээзинде — Красногвардейск районнуҥ «Улустарнып найыралы» деп бөдөө ажыл-агый арат өрте. Ындыг болза-даа, бистиҥ Павлодар областың көдээ ажыл-агый өргөлелинде баштайгы саналгалар кылдынган. Автоматтыг тургузулганып өртөө (заводка белеткээнде) 1.800—2.000 рубль болганда дөрт муҥ автомат-тракторлар көдээ ажылагыйынып бүгү ажылдарын күүсеткен үеде Павлодар обласка чыл иштинде 300 миллион рубльни камнап алыр арганы бээр.

Чурукта: Колхозта чуруктар делгелгези.

Чыл инвентаризациязы

Колхозтарнып чыл отчеттарын тургузарынга белеткелдиҥ харыысалгалыг үезин ам келген. Ол ажылды чоруударда хамыктын мурнунда чыл инвентаризациязын, тодаргайлааргa, өртек-үнелиг материал-хөреҥгелериниҥ болгаш акша-хөреҥгилериниҥ бар турарынып бүрүн хыналдазын болгаш бухгалтер учедунуҥ дептерлериндe кирген артыышкыннар-биле оларнып дулгаштырылгазын чорудары болур. Бир өвес инвентаризацияныҥ хуусаазын үзамдыктырар болза, ажыл-агый чылынып түҥнелдерин көөрүн болгаш отчет-соҥгулдалыг кампанияны ей-шаанда чорударын чүгле саададыр өвес, харын бо чугула хемчегларни үзеринге чедирип болур.

Эрткен чылдарда чыл инвентаризациязын чамдык колхозтар чогуур деҥелге чорутпайн турган. Чижээ, Чаа-Хел районнуҥ «Тиилелге» колхозунга өртөөн чылын 300 центнер тараана учеттавайн барган. Бии-Хем районнуҥ «Кызыл таразчын» колхозунга учетту шын өвес чорутканындан инвентаризация үезинде кладовщик өш Бондрусевтен 9612 центнер тараа тудааны илереен.

Бо чылын чамдык колхозтарда учет ончуг багай тургустунган. Өвүр районнуҥ «Торгалыг» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтарында бухгалтер учеду чоруттунмайн турар. Кол хөреҥгилериниҥ кайы хире бары билдинмес, өге документини кылбайн турар, продукгуларны болгаш материалдарны үндүрүп бээрде ордерлер-биле өвес, а дарганыҥ азы бухгалтериниҥ бижимел чөпшөөрелиби-биле чорудуп турар, чыл өгезинде продуктуларныҥ болгаш материалдарныҥ артыышкыннарын амга чедир учетка тургуспаан. Бо болгаш өске-даа колхозтарга инвентаризация-биле кады учетту чурумчулары өргежок чугула.

Өртек-үнелиг чүүлдериҥ херек кырында барын хынап, санап көөрү-биле чергелештир оларныҥ кадагалаашкынынып, ам кандыг байдалда турарынып байдалдарынче, мал чемнери, үреливнер болгаш өргежок чугула артык материалдар-биле ажыл-агыйнып канчаар хандырттынганынче инвентаризация комиссиязы онза кичээнгейни салыр ужурлуг. Оон-биле кады ажылагыйнып чогуур хереглелинден ажыл турар болгаш сайгарза чугуур бүгү өртөк-үнелиг материал болгаш курлап алган чүүлдерни илеретсе чогуур.

Инвентаризацияныҥ чедишкинниг болуру ону канчаар организастаанындан хамаржыр. Инвентаризация комиссиязынып кежигүннери болгаш сан ажылдакчылары ажылдың бүгү үезинде бир-дескиҥ планныг ажылдаан турар ужурлуг. Хей бригадаларлыг, салбырларлыг, фермаларлыг колхозтарга саналашкыннарны дүргедедир төлөөде, ол черлерге инвентаризация комиссияларын тургузарын өөренип көрөө чогуур. Эт-хөреҥгилериниҥ чамдык хевирлериниҥ, чижээ, трактор, машина, сад, мал болгаш оон өске-даа чүүлдериниҥ инвентаризациязын чорударынга тускай билиг негеттинер төлөөде, ону белеткелдиг кижилерге: инженерлерге, агрономнарга, зоотехниктерге болгаш өскелерге дагзыры чугула.

Инвентаризация комиссиязы ревизияны чорутпушаан, оон-биле кады ажык чок апарган кол хөреҥгилерни болгаш эдилеп каапкан биче үнелиг өт-хереҥелдерни үндүр бижиирин база чорудар. Инвентаризация үезинде кандыг өт-хөреҥгиге капитал азы агар септелге негеттинерин тодарадыр база малдарга инвентарлыг дугаарларны болгаш кулакка демдек чыпшырарын доктаадыр азы чаартыр.

Инвентаризация үезинде малдың шыктыг болгаш бөдүүн чемнериниҥ херек кырында барын хынаары чугула. Ортумак сарааттың болгаш овайты бөлген сигеннин азы саванның деҥзизин хынаан, бүгү бар бөдүүн чемнериҥ ниити деҥзизин үндүрүп алыр. Шыктыг чемнериҥ деҥзизин сиҥис тудуу бүрүзү-биле ангы-аҥгы кылыр. Складтарда бар мал чеми тараалариҥ болгаш үрезиннериҥ хемчээлин база тодарадыр. Колхозтарнып удуртукчулары курлавырда чеже мал чемнери барын ылап билип алыры оларны планнары-биле шын чарыгдаарынга дузалыг.

Колхозтуҥ алыр, бээр өрелериҥ чок болдурар дээш инвентаризация комиссиязы чогуур хемчегни алыр ужурлуг. Бир өвес колхозтуҥ алаҥ черлери-биле, белеткел организациялары-биле болгаш түс-түс кижилер-биле санажылгалары бар болза, оларнып байдалын ылап тодарадыр.

Чыл инвентаризациязынып талазы-биле техниктиг ажылды чорудары колхозтарнып сан ажылдакчыларынга онаажыр. Олар болза өртөк-үнелиг материал чүүлдериҥ херек кырында барын дептерлерде бижиттинген сан медээлер-биле нүүтпеп көөр даҥзыны тургузар болгаш ол чүүлдерни харыылап турар кижилерде артыышкынларны база лудагдалдарны тодарадыр ужурлуг. Дудаан чүүлдерни канчаар төлеттиреринин дугайында шиитпирлээр болгаш ниити ыраалга бадылаар.

Чыл инвентаризациязын чорудуп турган үеде колхозтарга районнарнып көдээ ажыл-агый инспекциялары улуг дузаны көргүзер күүсөлгелиг. Ревизия комиссиялары-биле болгаш сан ажылдакчылары-биле ийи-үш хүннүҥ семинарын өрттирбээн черлерге районнарнып көдээ ажыл-агый инспекциялары ону дарый өртирзе чогуур.

Н. ГОНЧАРЕНКО,
областың көдээ ажыл-агый өргөлелиниҥ өргколхоз кылдызының начальниги.

Төлептиг амыдырал-чуртталга дээш демисел—бүгү ниитиниҥ херээ

М. АРТАС,
облкүүскомнуҥ иштики херектер эргелелиниҥ начальниги

Бодунуҥ Коммунистиг партиязын долгандыр кажандан артык сырый каттышкан совет улус амгы үеде кайгамчык улуг чаартылгаларны боттандырган болгаш ол чорук коммунизмниҥ тургузуушкунуҥ калбартырынып үезинче кирер арганы бистиҥ чуртувуска берип турар. Мындыг өйде совет кижилериҥ төлептиг амыдырал-чуртталгазы дээш демисел дугайында айтырыг уламна чугула, бүгү хей-ниитиниҥ болгаш коммунизм тургузукчузу кижи бүрүзүнүҥ амыдыралчы херээ болу берип турар. Бистиҥ чуртувуска амыдырал-чуртталганыҥ айтырыы кижиниҥ чүгле хуузунда херээ өвес. Ол айтырыг бүгү совет хей-ниитиниҥ херээ болур, чүге дээрге ёзулуг, совет амыдырал-чуртталга бистиҥ чуртка коммунизмни тургузарынып херээнге улуг рольду ойнаар.

Бүгү-ле кижилерге төлептиг болгаш культурлуг амыдырал-чуртталганы чөпчүү-биле организастаары чүгле социалистиг ниитилелдиҥ байдалында турып болур. Чүге дээрге бистиҥ партиявыстың, бистиҥ бүрүневистиҥ эҥ чугула соруулгазы—бүгү ажылчы чоннуҥ амыдырал-чуртталгазын улам өлбекшилдиг болгаш культурлуг болдурары болгай, харын ол дээш совет улус могаг-шылаг чокка ажылдап турар. Кижилериҥ чуртталгазы кандыгыл, оларнып амыдыралы канчаар организастаттынганы дээрзинге социалистиг ниитилел кеззеде сонуургалдыг, чүге дээрге төлептиг болгаш культурлуг амыдырал-чуртталга дээш демисел — чаа кижи дээш, коммунистиг ниитилелдиҥ кижизи дээш демисел болур. Моонг ужурунда кижи бүрүзүнүҥ амыдырал-чуртталгазы ол кижиниҥ хуузунда хереҥнеҥ күрүне талазы-биле улуг ужур-дузалыг ниитиниҥ хереҥ болу берген. Бо талазы-биле алырга, коммунизм дээрге чүгле оран чуртта, фабрикада өвес, харын база кижиниҥ бажыҥында, столунда, өг-бүлезинде, чуртталгазында болур деп утка-биле В. Маяковскийниҥ шүлүүнүге бижээни ончуг-ла шын.

Ынчаарга социалистиг ниити чуртталганыҥ бүгүдеге билдингир үлегери—кижилерни болгаш оларнып мөзү-шынарын хүндүлээри болур. Кижиниҥ бүгү амыдыралы эшеөрү-биле чарылбас холбаалыг өртер. Кижи болза ажылга, кудумчуга, клубка, кинотеатрга, бажыҥынга болгаш өске-даа чөрлерге кижилер-биле ажылдаар, чурттаар. Моонг ужурунда кижи бүрүзү социалистиг ниити чуртталганыҥ чурумун сагыыр хүлээлгелиг.

«Кижилерге кижи ынак болур ужурлуг—деп М. И. Калинин чугаалап чораан.—Бир өвес ол кижилерге ынак болур болза, оон чуртталгазы эки болур, оон чурттаары улам хөглүг апаар...» Бо сөстерни мурнакчы совет кижилер билир болгаш бодап чоруурлар. Олар боттарынып хуу эрге-ажыктарын бир дугаар кылдыр көрбейн турар болгаш боттарынып аажы-чаҥнарын кеззеде контрольдап, ону бот-шүгүмчүлелчи байдал-биле көрүп турарлар.

Ындыг болза-даа совет ниитилелдиҥ иштинде эргинин чамдык артыышкыннары чок деп болбас, ол бар болгаш бистиҥ коммунистиг тургузуушкунувуска хораны чедирип болур. Ол ындыг артыышкыннарнып илереөшкиннери оорлаар, сымчыгдал кылыр, хулиганнаар чоруктарда кеступ турар. Бо дээрге айыылдыг дайзыннар болуп турар болгаш оларга улур кам-хайыра чок демиселди чорудар херек.

Партиянып кижизидикчи ажылынып түҥнелинде күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр, социалистиг өнчү-хөреҥгини карак огу дег камгалаар, чаа совет өг-бүлени болгаш социалистиг ниити чуртталганыҥ чурумнарын хүндүлеп көөр талазы-биле бистиҥ совет кижилериҥ улуг хей нуруузу төлептиг чуттап, ажылдап турар болзажок, совет моральдың принциптерин шиҥгээдип ап шыдаазан ийи-чаҥгыс кижилер бисте ам-даа бар. Чамдык чижектерни ап көрөөли.

Кызылдың № 2 АТК-да чолаачы болуп ажылдап турар С. С. Канчыыр-оол өг-бүлезинде кижилерни дорамчылал-биле көрүп, уруг-дарынын бастыр болгаш кожазында чурттакчыларынып дыш чурттаарынга үргүлчү моондактап турар. Ол Кызыл хоорайнып Ленин кудумчузунда № 10 бажында чурттап турар болгаш эзирти арагалап алгаш, чогуш-кырыш үндүрер, оон кадайы баш мунгаш кыннып келгеш, дүнекиниҥ 2 — 3 шактарда каш удаа шагдаа черинге кээп, ол хулиганны домаартырын негеп турган. Оон ындыг аажы-чаны дээш Канчыыр-оолду каш-даа удаа улус суду хоруудап шииткен, ынчалза-даа оортан ол кандыг-даа ажыктыг түҥнел кылбаан.

Ак-Довурак суурнуҥ башкылар бажыҥынга кеззеде арагалаар болгаш кайда-даа ажылдавайн турар С. П. Бундузаков чурттап турган. Кежээ ол үргүлчү эзирик чоруур болгаш оон уламындан кадайын эттээр, уругларын дорамчылап, коргудар, кожаларын дыштыг чурттатпас турган. Чамдыкта оон хулиган үүлгедин кедереп, кожаларынып оонгаларынче даш шыдаар болгаш өске-даа ындыг үүлгедиглерни кылып турган. Оон уҥын ону бир чылда хосталгазын казып, шенелдеге шииткен болза-даа, хулиган чорукту база катап кылган болгаш ол ам 3 чылда хосталгазын казыдың шиитпирген.

Кызыл хоорайда септелге заводунуҥ коммунал бажыҥында чурттап турар И. М. Боргоякова социалистиг ниити чуртталганыҥ чурумун үргүлчү үрээр болгаш 1958 чылдың ноябрь 30-де эзирип алгаш, хейнүҥ мурнунга төлеп чок үүлгедигни кылып, ыядыр чүвези чок байдалга шилчип турган. Кожазы хамааты Петров аҥаа чагыг сөзүн сөглээгге Боргоякова ону доҥга-биле каккан болгаш хамааты Соловьеваныҥ кырынче мун кудупкан. Боргоякованы улус суду 10 хонукка хоруудап шииткен.

Чамдык хулиганнар хей-ниитиниҥ черлеринге корум-чуруму үрээр чүүлдер бар. Культура бажыҥынга азы клубка дыштанып ап, боттарынып хостуг шактарын культурлуу-биле, ажыктыы-биле өрттирип алыр дээш хей кижилер чыглып келир. Чамдыктар танцылаан, өскелер лекция дыҥнаан база чамдыктар ном номчаан дыштанып турда, хенертен аныяк кижилер — бөлүк хулиганнар кирип келгеш, ыыт-шимээн үндүрер, кижилерге багай сөстери-биле ораажыр, чоннуҥ дыштанылгазын ындыг янзы үрээр чүүлдер база бар. Кинотеатрнып кассазынга ындыг «маадырлар» улуг назылыг кижилерни, хереҥнеҥ кижилерни тооп бодавайн иткилеп, эдлер чокка билет садып алыр дээш «өрезин» көргүзер болгулаар. Автобус туруштарынга база-ла чараш өвес таварылгаларны чамыкта көрүп болур. Аҥаа олар билет чокка чоруурун оралдажырлар, кондукторларны болгаш пассажирлерни бак сөстер-биле сөглээр, автобустуҥ мурнуу эжиниҥ киреерин оралдажыр болгулаар. Чамдык чижектер бо-дур:

Бо чылдың декабрь 5-те Кызылдың электростанциязынын машинизи 23 харлыг И. И. Сорокин автобуска эзирик кирип келген. Кондуктор өш Густенкова билет садып ал деп аҥаа чугаалаарга, демги хулиган чудуруун анныып келген болгаш кондукторну ыят чогу-биле бак сөглеп өгелээн. Автобус шагдаа черинче өөп чоруур ужурга таварышкан. Сорокинге кеземчени көргүскен.

Чоокта чаа Чадаананыҥ үлетпүр комбинадынын туйбу заводунуҥ суурунга белүк хулиганнар — С. С. Монгуш, Д. Б. Монгуш, Т. Ч. Монгуш, Д. Х. Сат болгаш К. Ч. Онгар олар шупту эзирик чеде бергеш, хамаазты Монгуш Амыр-оолду эттээн болгаш суурнуҥ хамаатыларын азска эптешпес сөстер-биле сөглеп, өлүрер бис дижип кыжаныр, таваржып келген кижи бүрүзүн бак сөглеп, хереҥнеҥ урутларны дорамчылап, чоруп турганнар. Ол хулиганнарны шуптузун хосталгазын казып шииткилээн.

Ак-сеткилдиг ажылдап, бодунуҥ идей-политиктиг билиин бедидер дээш оралдажырынын орнунга Барыын-Хемчик районнуҥ «Кызыл таразчын» көдээ ажыл-агый артелиниҥ колхозчузу Д. К. Донгак үргүлчү арагалап, хулиган чорукту кылып турган. Бо чылдың апрельде ол магазинче шүргүп кире берип, аҥаа турган кижилерни дорамчылалдыг сөстер-биле сөглеп турган болгаш магазиниҥ таҥнылынга халдап, ону ужур каап алгаш, боостаалап өгелээн. Оон уҥын Донгакты 1 чылда хосталгазын казып шииткен. Оон соонда хоруудалдан ол үнүп келгеш, ындыг үүлгедиглерин база-ла үргүлчүлээн болгаш хамааты Б. Сарыгларны эттээн, ам ону база кеземче харыысалгазынга кирген.

Облпотребсоюзтуҥ садыг базазында ажылдап турар, партия кежигүнү С. С. Янгаличин 1958 чылдың декабрь 4-те № 4 столоваяга эзирик чеде бергеш, столоваяныҥ директорунга партбиледин берип туруп берген. Партбиледилер шыгжап алыҥар деп директор чугаалаарга, Янгаличин ол кижини болгаш столоваяныҥ өске-даа ажылдакчыларын бак сөглеп өгелээн. Улус суду ону 10 хонукта хоруудап шииткен.

Бо мындыг үүлгедиглерни холбаштыр чугаалаза чогуур чүүл болза, хулиганнар дээрге боттарынып мөзүшынарларынып талазы-биле кортуктар болдур ийин. Хей-ниити шиитпирлиг ойтур шавыышкынны бербээн черлерге олар «маадырлар» болуп турарлар. Ынчангаш кижи бүрүзү оларга хамаарыштыр эптежир аргажок байдалды тургузары өргежок чугула. Оларныҥ адаанда «чер хып турар» кылдыр ойтур шавыышкынны оларга бээр херек. Бо дугайында В. И. Лениниҥ дараазында сөстерин билип алыры чугула:

«Хулиганнаар чорук — ол дээрге өткен капиталистиг ниитилелдиҥ артыышкыны, ол дээрге капитализмден социализмге артып калган халдамыр, чума, оюлган болур. Хулиганнар дээрге — маҥгыстар, чоннуҥ дайзыннары, социализмниҥ болгаш коммунизмниҥ дайзыннары-дыр». (Том 26, арын 321).

Хулиганнаар чорукка, ылаҥгыя биче хулиган чорукка удур демиселди күштелдирери-биле РСФСР-ниҥ Дээди Совединиҥ Президиуму 1956 чылдың декабрь 19-та Чарлык үндүрген болгай. Оон мурнунда РСФСР-ниҥ Кеземче хоойлузунга хулиганнарны бир чылдан беш чылга чедир хара-бажыҥга хоруудаар деп хемчег турган. Хоойлунуҥ ол үүлүн биче хулиган чорук үүлгетпеннерге хамаарыштыр ажыглаары чамдыкта таарышпас болуп тургулаан. Ам байдал шуут ескерилген. Биче хулиган үүлгедиглер ам кеземче чокка артпас. Биче хулиган херек кылганнарны улус судтары 3-тен 15 хонук чедир хоруудалга шииткен, оларны күш-ажылга ажыглаар аргалыг болу берген.

Ындыг болза-даа биче хулиган чамдык үүлгедиглер кеземче чокка артып каар таварылгалар бисте ам-даа бар. Оон кол чылдагааны чүдел дээрге, бистиҥ чамдык совет хамаатыларывыс хулиган үүлгедиглерни аҥаа эртириптер, ону чүгле шагдаа черлериниҥ, прокуратураныҥ, судтуҥ херээ деп көөр таварылгалар чок өвес болуп турарында. Мынчангаш бистиҥ чуртувуста хулиган чоруктарны чүгле бүгү совет хей-ниитиниҥ идепкейлиг дузаламчызы-биле үзүткан, оон дазылын тура тыртып болур дээрзин черле үүгүп болбас. СЭКП-ниҥ XX съездизинге отчет илеткелинге Н. С. Хрущев бо дугайында мынча деп чугаалаан:

«...Массаныҥ бодунуҥ кижилигеи чокка, чүгле административтиг хемчеглер-биле ындыг янзы четпес-тудуу болуушкуннарны үзүткан хоржок. Аажы-чаҥныҥ норма чижектерин, совет моральдың принциптерин үреп турар кижилер болза оларныҥ кылган үүлгедиглерин бүгү ниитилел бурулшаан турарын бодап миннир кылыр шак ындыг байдалды тургузар херек...»

Совет кижиниҥ амыдырал-чуртталгазынып дугайын чугаалавышаан, совет өг-бүлениҥ айтырыын оюп эртип болбас, чүге дээрге өг-бүлениҥ туруштуг болуру — совет ниитилелдиҥ туруштуг болурунга шуут хамаарылгалыг. Социалистиг ниитилелге өг-бүле кижилерни коммунистиг ёзуга кижизидериниҥ бир кол үүлү болур. Чогаалчы О. Гончар «Тук тудукчулары» деп чогаалынга мынча деп бижээн:

«Силернии-биле алырга өг-бүле дээрге чүү деп? Бут ораашкыны бе? Турам келзе будум ораап аар мен, турам келзе — ап октапаш, өске ораашкын-биле ораап аар мен деп бе?.. Ынчаарга өг-бүле дээрге бистиҥ ниитилеливис, бистиҥ күрүневис, бистиҥ күүзүүс тургустунуп турар үндезин ол өвес чүве бе?»

(Төнчүзү 4-кү арында).

Совет Эвилелиниң улуг чаагай үлегери

ПЕКИН. (СЭТА). 1959 — 1965 чылларда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң планының дугайында СЭКП-ниң XXI съезизинге эш Н. С. Хрущевтүң илткелиниң тезистерин Пекининиң парлалгазы калбаа-биле тайылбырлавышдан. «Жэньминь жибао» солун «Совет Эвилелиниң чеди чыл планының улуг ужур-дузазы» деп улуг түүл парлап, ССРЭ-ге коммунизм тургузуушкунунуң 15 чылдыг экономиктиг программазының чарылбас кезии болур чеди чыл планын төөгүлүг ужур-дузалыг чугула документ болурун демдеглээн.

Үлетпүр бүдүүлгезиниң өзүлдезин 1965 чылда 80 хуу болгаш өдээ ажыл-агый бүдүүлгезин 70 хуу кылдыр көрүп турар совет чеди чылдың кайгамчыктыг контроль чурагайлары капиталистиг системазан социалистиг системаның маргыш чок артык күштүүн бүгү тодазы-биле херечилеп турар болгаш социалистиг лагерь капиталистиг лагерь-биле тайбын чарышка шинтпирлиг уе-чадаже киргенин чугаалап турар деп «Жэньминь жибао» бижээн. Эрткен 41-ги чылдың дургузунда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының дүрген өзүлдези Совет Эвилелиниң болгаш АКШ-тың аразында экономиктиг тайбың чарыштың түннелинге кандыг-даа чигзиниишкинни артырбайн турар деп бо солун демдеглээн. Үлетпүр бүдүүлгезиниң өзүлдезиниң темпилериниң талазы-биле АКШ Совет Эвилелинден ыракта хожудан турар. Техниканың эң чугула хөй-хөй талаларында ССРЭ сөөлгү чылларда АКШ-ты дыка мурнай берген, делегейде атомнуг баштайгы электростанцияны ажыглалда киргенин, диптер аразында ужугар ракетаны тургусканы, Черниң үш кылымал эдериичилерин салып үндүргени, «Ленин» дээр атомнуг ледоколду сугже ажиндирип киргени болгаш оон-даа өскелер маңаа бадыткал болуп турар.

Чөөн чүктен хадаан хат барыын чүктүң хаттарын ажыл эртип үргүлчүлеп турар делегейниң амгы байдалында ССРЭ-ниң чеди чыл планы бүгү делегейге тайбынның херээ тиилээринге, деңшилгелиг кижи төрелгеннің херээ тиилээринге бүгү чуттарның улустарының бүзүрелин улам-на быжыглап турар. Социалистиг тургузуушкунну революсчу көдүрлүүшкүн болгаш чүткүл-биле чорудып турар кыдат улус коммунизмче оруктап Совет Эвилелиниң ол кайгамчык улуг базымынга өөрүшкүлүг байыр чедирип турар.

Совет көдээ ажыл-агыйның чедиишкиннериниң көрүлдези

БУХАРЕСТ. (СЭТА). «Сөөлгү беш чылдарның дургузунда көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезиниң түннелериниң болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин улам ыңай өскүдүлүг сорулгаларның дугайында» СЭКП ТК-ның Пленумунга эш Н. С. Хрущевтүң илткели румын хөй-ниитиниң болгаш парлалганың кичээнгейниң төвүнде турар.

«Скынтейя» солун «Көдээ ажыл-агый продукциязының эдбекшили дээш» деп эгелиг улуг түүлү парлап, эш Н. С. Хрущевтүң илткелин калбаа-биле тайылбырлаан.

СЭКП ТК-ның 1953 чылдың сентябрь Пленумунуң соондагы үеде СЭКП ТК-ның чоруткан хемчеглерин бо солун тодарай чугаалап, ол хемчеглер кайгамчык улуг түннелдерни бергенин демдеглээн.

Американың Каттышкан Штаттары-биле өкономиктиг тайбың чарышка хамаарыштыр илткелде кирген түүл онза кайгамчыктыг болгаш мобилизакчы болуп турар деп «Скынтейя» демдеглээн. Совет Эвилели элээн хөй продуктуларны бүдүрер талазы-биле АКШ-ты эрткен болгаш эң чоокку келир үениң сорулгазы чүл дээрге көдээ ажыл-агый продукциязының өске хевирлерин бүдүрер талазы-биле АКШ-ты чедери болур деп айыткаш, солуннуң бижээни болза: «Мурнакчы колхозтарның болгаш совхозтарның, бүдүн районнарның болгаш областарның дуржулгазы чеди чыл планында көрдүнген сорулгалар доллур болгаш ажыр күүсеттинген турар дээрзин көргүскен».

Мерген политиканың чаагай түннелдери

СОФИЯ. (СЭТА). Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Москвага болган Пленумунуң ажылынче Болгарияның ажылчы чоннары улуг сонуургалын илергейлеп турар.

СЭКП ТК-ның Пленумунга эш Н. С. Хрущевтүң илткелин болгар солуннар калбаа-биле тайылбырлаан турар. «Работническо дело» солун «Мерген политиканың байлак түннелдери» деп редакция түүлүнге СЭКП ТК-ның Пленумунга эш Н. С. Хрущевтүң илткели сөөлгү чылларның дургузунда совет көдээ ажыл-агыйның кылганы кайгамчык улуг шураашкынны, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң мерген угаанныг шинтпирлериниң түннели болуп турар шураашкынны чырыткыландыр көргүзүп турар деп бижээн.

Эш Н. С. Хрущевтүң илткелинде көргүскен чурагайлар совет экономиканың шинтпирлиг алырларының бирээзи көдээ ажыл-агыйны бурунгаарлаткан хемчеглериниң шыныының өн-не тодаргай бүзүредилгези болуп турар деп түүлде демдеглээн.

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Дукчунда автомобиль заводу Кореинның эң баштайгы чүк автомобилин кылып үндүрген. Эң баштайгы машинаны кылып үндүреринге заводтуң коллективиниге янзы-бүрү 30 бүдүүлгелериниң ажыллакчылары дузалашкан. Ол автомашина ийи тонна 500 килограмм чүктү сөөртүр болгаш маңнаарының эң дүргени — шакта 70 километр.

Чурумта: Ада-чурттуң баштайгы автомобилин заводтуң ажылчыннарының болгаш чоок-кавының таваачыларының көрүп турары.

Фото Хан Джон Сынтыы.

Каир университединиң 50 чыл болганы

КАИР, декабрь 22. (СЭТА-ның корр. Ф. Носов). Каир университединиң 50 чыл болганы-биле холбаштыр КАР-ның найыслалының эртем, хөй-ниити болгаш өске-даа организацияларының төлээлекчилериниң байырлыг хуралы Каир университединиң хуралдаар залынга дүүн болган.

Байырлыг хуралга КАР-ның президентизи Насер, оралакчы президентилер Амер Боглали биле Хаурани, КАР-ның төп чазааның болгаш египет районунуң чазааның министрлери, өске чуттарның университеттериниң төлээлекчилери, өлүн хөй чуттарның КАР-да дипломаттыг төлээлекчилери олурушкан.

Хөй-хөй чуттарның университеттериниң болгаш эртем организацияларындан, оон иштинде Москва, Ленинград, Азербайжан болгаш Казах университеттериниң хөй санныг байырлыг телеграммаларны байырлыг хуралга диңмиттиг адыш часкаашкыннары болуп турда номчаан.

Университеттиң директору Мустафа Ас-Саид хуралга илткел кылып, бодунуң турун келгениниң 50 чылларының дургузунда университеттиң чедиишкиннериниң дугайын чугаалаан. Бо чылын университетти 5220 кижи дооскан деп ол чугаалаан. 1929 чылда университетке чүгле 17 хөрээженнер өөренип турган болза, ам оларның саны 5 мун ажып турар. 1926 чылда университеттиң студентилериниң саны 2 мундан биче-ле ажып турган болза, ам университетте 40 мун чыгам студентилер өөренип турар. Университеттиң 11 факультеттеринде 34 националдарының төлээлекчилери өөренип турар. Чөөн чүктүң өске чуттарындан университетте 2 мун ажыг студентилер санаттынып турар. Физиктерни, инженерлерни, агрономнарны, юристерни, медицина ажыллакчыларын, чырыдыышкынның, сатыгның болгаш оон-даа өскелерниң талазынга тускай өртемниглерни белеткеп турар.

Байырлыг хуралга президент Насер допчу чүве чугаалаан.

Францияның президентизи албан дужаалга де Голльду соңгааны

ПАРИЖ. Декабрь 21. (СЭТА-ның корр. В. Сысоева). Бөгүн, ол черии-биле 16 шак турда Француз Республиканың чаз президентизин соңгаан соңгукчуларның бадылаашкыны доозулган. Тускай медээ өзугаар алырга, бирги ээлчегде соңгуттурган турарынга эргежок чугула хөй нуруу бадылаашкыннарны генерал де Голль алган. Мынчангаш, де Голль амдан өгелөөш бешки республиканың баштайгы президентизи болуп турар.

Чаз президентини чеди чыл хуусаалыг соңгаан. Конституция өзугаар президент кончуг калбак эргелерлиг. Ол дээрге премьер-министрни төмүйлаар болгаш дүжүрер, чазактың составын бадылаар, министрлер төвүделиниң хуралдарынга даргалаар, парламентини тарадыр, министрлер төвүделиниң хүлөөн алганы чарлыктарга болгаш декреттерге ат салыр, күрүпениң үстүкү албан дужаалдарынга төмүйлаашкыннарны бадылаар эргелиг. Ол дээрге чепсектиг күштериниң кол командылакчызы болуп турар. Конституцияның 16 үүлү президентиге кызыгаар чок эргe-чагырганы тыпсып турар, бир өвес «республиканың албан черлери, нацияның хамаарышпас чоруу, оон дөвискээр талазы-биле бүдүн турары азы оон делегейге хүлөөлгелериниң күүселдези кыжаныышкынга таваржы берзе» бо кызыгаар чок эргелерин ол ажыглап болур. Ол таварылгада «байдалдан болдунган» кандыг-даа хемчеглерни ол ап болур.

Мынчангаш Француз Республиканың президентизи чүгле чазактын өвес, харын парламентинин база ажыл-чоруулгазын контрольдаар арганы аная берип турар хоойлужудукчу болгаш күүсекчи калбак эргечагырганы болуп турар.

КИНО

„ШЫШПЫҢ АЪРГА"

Амгы үеде улусчу Кыдаттың чедиишкиннеринге делегейниң бүгүле бөдүүн кижилери сагыш-сеткилдиң ханызыдан өөрүп турарлар, а ынчаарга капиталистиг делегей, ылаңгыя америк империалистер ону көөр хөөн чогу-биле көрүп, Кыдаттың чаа хөгжүлдезинге чүүн-базын шаптыкты ужураштырарын оралдажып турарлар. Олар олче янзы-бүрү шивишкиннерни салып чорудып турар. Ол дугайын «Шышпың аърга» деп кинода база көргүзүп турар.

...Төрелдерин хенертен өөртүр дээш Ли Вень-ин, дыка үр сураа чидип-чидип, бир-ле частыг хүн чедип каар. Ол аныяк чараш хөрээжен америк шивишкиннерде ажылдап турар деп кым-даа бодавас. Ол шивишкин ажылга чаа кижилер алзедип алыр дээш чедип каар. Ынчалзажок ол дыка үр чедиишкин чок чоруп турар. Бир катап төрелиниң кожазы Фэн-биле таныжа бээр. Ол оолдун бичии чоруан дугайында Вень-иннің медээлери кончуг таарымчалыг болу бээр. Ол шаандакы сураглыг генералдың оглу улусчу Кыдатка революция соонда адазының ызыгуур салгалындан чүнү-даа албаан.

Фэнге дуза кылдыр ол дыка хөй акшаны бээр. Ону ол улуг өөрүшкү-биле хол үжүү бижээш хүлөөп алыр. Ынчангаш Вень-иннің мурнунга ол хүлөөлгелиг аппар. Оолду хынаар дээш Вень-ин мөге адресче чагаа бижээш, оон иштинге таапкы хүлү уруп каар. Фэн чагааны дедир эккеп бээр. Вень-ин чагааны чалып көөрге таапкы хүлү хевээр чоруур.

Оон соонда ону Го Чжи-Цюанын дузазы-биле база хынаар. Ол чажыт ат өдилеп чоруур шаандакы бай деп билип, Японияга өөренип чоруан шериг талазы-биле инженер тускай эртемниг дээрзин дыңнаш Вень-ин аная мырынай амыран турар.

Удаваанда Фэн база бир даалганы алыр. Шивишкиннерниң самоледу хонар шөлүү белеткээр. Ол шивишкиннер Кыдаттың янзы-бүрү хоорайларынга коммунистерге улуг чажыт хоралакчы ажылдарны чорудар хүлөөлгелиглер. Фэн ол шөлүүн планын шыйып эккээр ужурлуг. Ол даалганы Фэн база күүседип эккээр. Ону Вень-ин Гонконг хоорайда америк шивишкиннерниң төвүнче дамчыдар хүлөөлгелиг. Ону Вень-ин чурукка тыртыргаш, Фэннің хөй-лениниң моюндуруунуң иштинге суккаш, болу-биле катай чорудар. Оон соонда Фэн шивишкиннериин төвүнге чеде бээр.

Вень-иннің ашаа—Сунь Вейлянь «Ульям» Гонконгта база американ шивишкин бөлүкте ажылдап турар. Чажыт атты өзугаар Фэн чүстүкту салаазындан ужулган бээрге Сунь кадайының чоруткан кижизи бо-лур деп билип каар. Ынчалзажок Фэнге дыка бүзүревейн турарлар. Фэнни хынап көөрге, японияга өөренип чорааны шын боор. Сунь бүзүрээш оон дугайын америк шивишкиннериниң улуртукчузу генерал Бардолейге барып чугаалаар. Оон соонда Бардолей ону болу хынаарын шинтпирлээр. Бардолей «кижиниң бодалын хынаар аппарат»-биле Фэнни хынап көөр. Бир өвес мегелептер болза аппарат дораан-на дамчыдыптар. Ол хыналданы Фэн база тудуп эртер. Фэнни удаваанда дедир чорудуптар.

Далайга парустуг хемеге үш кижи чоруп орар, олар улусчу Кыдаттың тугун мегелеп азып алган таңнынал хемени көрүп каарлар. Дораан-на сугже четкини салып киргеш, «балыктаан» улус болуп эгелээрлер. Фэнни судноның командири байысаап эгелээр: «Бир өвес американ шивишкин мен деп миннир болзунза дириг салыптар бис, а бир өвес сөглевес болзунда алып каптар бис. Ийи эжиң өчүүн берипкеннер» дээр. Фэн чүнү-даа сөглевес. Ынчангаш Фэнни алып каңдар деп командир дужаар. Ол дээрге оон кажар аргазы, херек кырында Фэнни база катап хынап турганы ол. Ол судно улусчу Кыдаттыы өвес, а америк шивишкиннерниң болур. Бардолей оон соонда база өлөөн хынаар, Фэнге ам-на бүзүрөөр.

Кышкы соок ыржым аърга... Каранты дүн... Фэнниң самолет хонар кылдыр белеткеп каан чери көстүп каар. Хенертен даг артындан ийи самолет даажы дыңналыр. Вень-ин от кыпсыптар. Самолеттар ынаар өөй бээрлер. Оларны көрүп кааш Вень-ин өөрүшкүзү хайнып келзежок, ол өйде анда ону тудуп алыр дээш чажыды-биле чедип келген кижилер «Холуң көдүр!» деп дужаагаш ол-ла черинге тудуп алыр.

Ол аразында самолеттардан шивишкиннер парашют-биле халыжын бадып турарлар. Халыыр үеэ чедип каар үеде «Холуң көдүр!» деп Фэннің дужаалы америк генералды мырынай кайгадыптар. Фэнни улусчу Кыдаттың айыыл чок черинин органнарының ажылдакчызы деп ол үеге чедир кым-даа билбээн. Ону көрүүчү безин кинонуң өгезинде ынчаар бодавас. Ийи самолеттуң биреззин Кыдаттың улустуң хосталга армиязының реактивтиг самолеттары аңдара адыптар. Алаакка хонупкан самолетту Улустуң хосталга армиязының шериглери бүзөөлептер. Самолеттан Бардолей, Сунь ийилээн холун көдүрүп алгаш үнүп каарлер. Улусчу Кыдаттың айыыл чок черинин чажыт ажылдакчызы—Фэн берге, харыысалгалыг даалганы шак ынчаар чедиишкиннинг күүседир.

Бо кинону акы дунма Кыдат Улус Республиканың «Чаньчунь» киностудиязы эрткен чылын бүдүрүп үндүрген. Орус дылче очулганын Москваның А. М. Горький аттыг киностудиязы кылган.

С. ТӨГҮС-ООЛ.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

Төлептиг амыдырал-чуртталга дээш демисел—бүгү-ниитиниң херээ

(Төнчүзү.).

Мында эки болгаш шын чугаалаан-дыр. Эптиг өг-бүлеге амыдыралдың берге-даа, өөрүшкүлүг-даа чүүлдерин чииги-биле кады үлежир, чедиишкиннер болгаш өөрүшкүлер-даа улам тода, долу илереп турар болгай. Ындыг өг-бүлеге уруглар шын кижизиттинер, өг-бүле амыдыралы бедик деннелге турар. Уругларны шын кижизидеринге күүне болза ада-неден биче өвес сонуургалдыг дээрзин маңаа демдеглээр херек, чүге дээрге уруглар — бистиң чуртувустуң келир үеэзи, оон идегели болгай.

Бистиң уругларывысты коммунизм тургузуушкунунуң улуг херээнге бердинген эки хамаатылар кылдыр кижизидер ужурлуг бис. Ак-сеткилдии, шынчызы, маадырлыы, күш-ажылга ынакшылдыы, хөйүүн мурнунга хүлөөлгелиг болуру — бистиң аныяк салгакчыларывыстың шынары ындыг болур херек. Ынчаарга уругларны шын кижизидер талазы-биле биче өвес ролыу бистиң хөй-ниитивис, ылаңгыя башкылар коллективтери, комсомол, профөвилел организациялары ойнаарлар. Олар аныяк салгакчыларны кижизидер талазы-биле биче өвес чедиишкиннерни чедип ап турарлар. Бо талазы-биле чамдык чижектерни көрөөли.

Кызылдың школаларының бирээзинин өөреникчизи Виктор С. багай өөренип, бүдүн төлеп чок түүтүүнүп чораан болгаш херектеннер саңлдарынга кире берип, ооргаар, хулиганнаар болу берген. Шагдаа ажылдакчылары аная үш удаа таваржып туткан. Школаның дирекция чери, башкылар, бүгү хөй-ниити Викторну шын орукка тургузар деп шинтпирлээннер. Шагдаа органнары-биле кады олар Викторну хоралыг бак кижилериниң аразынан уштуп ап шыдаан болгаш ону бот-тывынгыр уран-түүл белгүмүнге болгаш хөй-ниитиниң өске-даа ажылынга киржир кылып алганнар. Ам Виктор эттинген болгаш ажылчын аныяктарның кежээки школазынга өөренир деп турар, база ниитинин корум-чурумун үрээрлерге удур демисел талазы-биле шагдаа органнарының идепкейлиг дузалакчызы болу берген.

Кызылда № 6 школаның өөреникчизи, 1943 чылда төрүттүнген Александр Чанзан-оол кайы хамаан чок тоган чорууру дээш шагдаа черинге каш удаа келдирткен. 1957 чылдың январьда ол өөредилгезин каггаш, Танды районче чорупкан. Ынчалза-даа ону тып алган болгаш школаның ада-неларнин болгаш шагдаа черинин саңлдары-биле ол өөренип эгелээн, ажы-чаңы ам экижээн, өөредилгезинге база эки апарган.

Ындыг болза-даа мындыг таварылгалар чамдыкта эки түннелдиг болбас тургулаар. Мурнакчы совет кижи дээрге, чүгле бодунуң кылып турар ажылынга эвес, харын база амыдыралдың өске-даа талаларынга үлегерлиг болур ужурлуг. Ынчаарга мындыг чүүлдер турар: ол — чаартыкчы эки хөй-ниитичи, бүдүүлгеде ону шупту хүндүлээр, оон дугайын хана парлалгазынга мактап турар, оон чуруун хүндүлел самбыразынга киирип турар. А бажыңынга ол дүржоктаныр, өг-бүлени «бут ораашкыны» кылдыр көөр, харын-даа херек үүлгедир. Ындыг кижилернин даштындан көөрге арыг-силиг-даа болгулаар. Ынчаарга иштинде прикчудун чажырын чоруур, мораль талазы-биле будулуп дүшкен болгулаар. Ындыг кижиге И. Я. Черменев хамааржыр. Оон боду областың хандырылга эргелелинин начальникининиң оралакчызы, СЭКП кежигүнү турган. Черменевтүң кеттинери эки, бажыңының ишти база багай өвес дериттинген, хуу библиотекалыг-даа. Ажылынга мергежилдиг тускай эртемниг кижи кылдыр санадып турган. Шуут чугаалаарга эки ажылдап, культурлуг чуттаарынга бүгү-ле аргалар аная бар турган. Ынчалза-даа оон өг-бүлезинде амыдыралын көөрге, мораль талазы-биле ол шуут будулган. Үргүлчү арагалаар, ажы-чаңы төлеп чок, бодунуң ылгынын бедидерин орадлаштас чораан. Оон түннелинде ол кемниг херек үүлгедип каан. Чүл дээрге, бо чылдың август айда Черменев арага салып алгаш 19 харлыг «В» деп уругну бир бажыңга чалап аппаргаш, ону арагаладып алгаш, оон соонда күчүлеп чазарлаан. Ол дээш Черменевти 12 чылда хосталгазын казып шиткен. Ынчаарга Черменевтиң чоок өнүү болгаш эки турган-на болгай, ол дээрге оон кадайы-дыр. А Черменев ол эжиниң чагыын, сүмелин херекке албаан болгаш оон түннелинде кара-бажыңга киргени ол-дур.

Чаа-Хөл МТС-тин тракторизи-СЭКП кежигүнү Т. С. Исней үргүлчү арагалаар, оон уламындан ажыл шагы үзер турган. Арагалаар чоруу-биле болунуң өг-бүлезин быжыг тудуп шыдаайн чораан. Ол ам үш удаа кадайланган болгаш кадайларын шунтузун өттеп чораан, оон хараазы-биле кадайы ону каггаш чоруй баар турган. Хөй-ниитиниң черинге база хулиганнаар, хамаатыларны дорамчылаар. Ам ол бир чылда эдип-чазаар ажылга шиттирген.

База бир чижек. Бо чылдың декабрь 5-те кежээ 11 шакта Кызылдың Чехов кудумчуда 137 бажында өрт болган деп Иштики херектер эргелелиниң дежурныйынга дыңнаткан. Ынаар өрт машиналары, дүрген дузаламчыныы машиназы чорупканнар. Аная чеде бээрге илерээни чүл дээрге № 2 АТК-ның чоланчызы, 1925 чылда төрүттүнген, профөвилел кежигүнү С. Н. Хуторов (ол бажыңның ээзи) эзирип алгаш, өг-бүлезинге алгышкырыш үндүрген болгаш кадайының хептерин, бажыңын өрттедирин орадлажып шалаже үс кудупкаш, саазын өрттедипкен. Оон-биле кады ол болза араатанзыг үүлгедилгерни кылып, кадайын эттээрин орадлашкан, бодунуң 78 харлыг аразын дорамчылаан. 10 харлыг уруун үндүр ойладыпкан болгаш ийи харлыг уруун коргудуп каан. Бүгү өг-бүлезин кудумчуже үндүр ойладыпкан.

Хуторовтуң бо аажы-чаңы болза социализм чуртунуң кижизи деп хүндүлүг ат-биле канчап-даа дүүшпес болгаш ол дээрге политиктиг база ниити хөгжүлдезиниң деңнелди шуут хожудаан кижи-дир. Ындыг кижилер бистиң бурунгаар деңшилгевиске дуза чедирер хамаанчок, харын-даа коммунизм тургузар талазы-биле бистиң чоннуң бурунгаар шинчээшкининге чүгле моондак кадарлар.

Амыдырал-чуртталганың дугайын чугаалап тура арагалаар чоруктуң болгаш арагачыларның лугайын ыыттавас аргажок. Арагачылар бүдүүлгеге моондак болуп, чүвени үрей кылырынга идиг бээр, янзы-бүрү озал-ондактар болуруунга чылдагаан болур. Арагачылар өг-бүлени үрегдээр, уругларны хайгаарал чок байдалга таварыштырар. бистиң ниити херээвисье улуг когаралды чедирип турар.

Бистиң чуртувус коммунизмни тургузуп турар болгаш коммунистиг даартагы хүн чоокшулап орар. Оон бадыткалы болза ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кайгамчык улуг чеди чыл планы болгаш бистиң чурттуң амыдыралында шагда-ла чедип алдынган көстүп көрбээн чедиишкиннер ол болур.

Ынчаарга коммунистиг тургузугну бистиң тургузарывыска хулиганнар, арагачылар, оорлар болгаш черле боттарын төлеп чокка ап чоруур кижилер доткар кылып турарлар. Бистиң бурунгаар хөгжүлдевиске эргежок чугула негеледнерниң бирээзи — кадык, төлептиг амыдырал-чуртталга, бодунуң албан хүлөөлгелерин ак-сеткилдиг көөрү, ниитилелге болгаш өг-бүлеге үлегерлиг болуру болур. Ажыктыг күш-ажылга, өөредилгеге, ниитилелдиң амыдыралынга багай саңлдарны киирип турар, аас-кежиктиг өг-бүлени үрегдеп турар бо болуушкуннарга удур шинтпирлиг демиселди чорудар ужурлуг бис.

Бо демиселди чедиишкинниг чорударынга бистиң хөй-ниити организацияларывыс, тодаргайлаарга партия, профөвилел, комсомол организациялары, бүгү совет хөй-ниити шинтпирлиг рольду ойнаар дээрзин уттуп болбас. Оларның сорулгазы — кадык, культурлуг, төлептиг, эки мөзү-шынарлыг совет амыдырал-чуртталга дээш демиселди бүдүүлгелерниң, албан черлериниң коллективтериниг, өг-бүлеге могаг-шылаг чокка чорудары болур. Ол демиселге албадалдың хемчеглериндеи аңгыда кижизидилгелиг ажылдар кол черни эзлээн турар ужурлуг.

Соок үеде тынарының аргазы

Чамдык кижилер соокта кудумчуга думчуу-биле тынмайн, аас дамчыштыр тынып чораан, өкпелериче соок киириптип болур. Думчуу-биле өй-тап тынар кижиниң өкпелеринге ындыг айыыл таварышпас.

Думчуктуң ийи үттериниң иштинде хөй санныг дамыржыгаштарда хан үргүлчү чүгүрүп турар. Ол хан кижиниң киир тынган агаарын үттер иштинге таалай дөзүнге, тыныш боостаазынга, адактың сөөлүнде өкпелерге четкиже чылыдар.

Соок үеде думчук-биле өй тап тынар чорук өкпелерни сооктан камгалаарының, челбинер аарыгларын кижи бодун камнаныының бир аргазы ол болур.

Тыва областың Санитар-чыдыыщкын бажыңы.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДА

ДЕП КИНО ҮНҮП ТУРАР.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызынын, иштики информация киллизиниң 3 — 88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал киллизиниң 4 — 98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3 — 68, чагаа киллизиниң база бухгалтериянын 3 — 65.

ТС—01167.

Культура өргелелиниң типографиязы.